

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 125

Siunauksen signaalit

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
tulevaisuusselonteko 2022

KIRKKOHALLITUS⁺

Siunauksen signaalit

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
tulevaisuusselonteko 2022

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja,
Kirkko ja toiminta 125

Kirkkohallitus

Helsinki 2022

Siunauksen signaalit.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko 2022

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 125

Asianumero: DKIR/851/00.01.03/2022

Toimitustyö: Janne Villa

Taitto: Porpoise Marketing

ISBN 978-951-789-748-8 (PDF, saavutettava)

ISSN 2341-9407 (verkkojulkaisu)

Selonteon sisälllys

Esipuhe: Siunauksen signaalit – kirkkomme kohtalonkysymykset	6
Miten luemme selonteon signaaleja	7
1 Johdanto	9
Suurta on nähdä pieni arki lähellä	10
Aiemmat selonteot ajan merkeistä	11
Meiltä odotetaan muutoskykyä ja ketteryyttä	13
2 Tulevaisuusselonteon käsitteet	14
Mitä on siunaus	14
Miten tutkia tulevia toivonkipinöitä	15
Mitä ovat heikot signaalit	16
3 Menetelmät ja aineistot	18
Miten siunauksen signaalit kerättiin	18
Signaalihuoneiden aineisto	21
Nuorten tulevaisuuskuvat kaikupohjana	22
4 Elämän ja kuoleman signaaleja kirkolle	24
4.1 Arjen kristillisyyden korostuu	25
4.2 Luonto vahvistuu hengellisyyden lähteenä	28
4.3 Kokeileva hengellisyys haastaa perinteemme	31
4.4 Nykyinen elämänmuotomme on kestävä	33
4.5 Perheiden monimuotoistumista ei voi ohittaa	36
4.6 Kuunteleva ja kohtaava kirkko ilahduttaa	39

5	Signaali laajentaa tajuntaa – tulevaisuuden kuvittelu	42
5.1	Vieraantuneiden kuuntelu vaatii vaivannäköä	43
5.2	Meitä tarvitaan enemmän kuin aikoihin	46
5.3	Kirkon ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen	48
5.4	Osaamme kertoa, miksi kuulua kirkkoon	50
5.5	Pidämme spiritualiteettia vahvemmin esillä	51
5.6	Pyhän kohtaamisen ja ekoteologian paikka	52
5.7	Radikaali ihmisen hyväksyminen	53
5.8	Verkkosivu siunausten jakamiseen	54
5.9	Tulevaisuustarinoiden mahdollisia alkuja	55
6	Tehdään kirkosta siunausten signaalikeskus	56
	Vitsausten profetoimisesta unelmointiin	57
	Futuristisesta irrottelusta arjen tasolle	58
7	Kirjallisuus	60
8	Selonteon työryhmä	63
9	Liite	65

Esipuhe

Siunauksen signaalit — kirkkomme kohtalonkysymykset

Kun puhutaan siunauksesta, puhutaan jostakin, mikä tekee elämästä parempaa. Ollaan kiitollisia, kun jotakin on siunaantunut, iloksi ja rikkaudeksi.

Toisaalta siunaus merkitsee jonkin itseä suuremman hyväksyvää läsnäoloa. Toivotaan, että tällä tai tuolla asialla olisi Korkeimman siunaus. Että hän olisi mukana, kun tiettyyn toimeen ryhdytään.

Kun taas puhutaan signaaleista, puhutaan ajan merkeistä. Mitä on tulossa? Mihin pitää varautua?

Yhdessä nämä kaksi – siunauksen signaalit – ovat kirkkomme kohtalonkysymys. Ihmisten kokemusmaailma muuttuu. Tämä koskee myös kokemusta merkityksellisestä elämästä ja pyhän läheisyydestä.

Osaammeko lukea ajan merkkejä? Säilyykö lupauksemme siunatusta elämästä tuoreena, uskottavana ja käsitettävänä? Missä ja miten huomispäivän ihmiset tuntevat Jumalan ja pyhän kosketuksen? Miten vastaamme kysymykseen, mitä siunauksellista kristillinen usko elämäni tuo? Miten se tekee elämästäni parempaa?

Tämän selonteon tärkein anti ei ole antaa tyhjentävää kuvausta ajan merkeistä. Pikemminkin se esittelee työkaluja, joilla kuka tahansa voi tunnistaa, kerätä ja arvioida tulevaisuussignaaleja lähellään. Tulevaisuuskuvioiden hahmottamiseen kehitettyjen työkalujen avulla ihmiset voivat kertoa elämästään ja ajatuksistaan ja keskustella niistä porukalla. Parhaimmillaan tiedonkeruu voi olla paitsi helppoa myös viihdyttävää.

Pohjimmiltaan kysymys on kirkon aidosta kiinnostuksesta ihmisiä kohtaan. Sekin on signaali — merkki kuuntelevasta kirkosta.

Suomen Turussa Mikkelinpäivänä 2.10.2022

Tapio Luoma

Arkkipiispa

Miten luemme selonteon signaaleja

Tulevaisuusselonteon laatinut työryhmä työsti signaalihuoneista saadun aineiston ja tiivistä sen sisällön tähän selontekoon. Puhumme paikoin me-muodossa, kun esitämme työryhmän tulkintoja saatujen signaalien mahdollisesta merkityksestä kirkollemme. Työryhmään kutsutut jäsenet olivat kirkkohallituksen asiantuntijoita, pappeja ja teologeja sekä kirkkoa pitkään palvelleita työntekijöitä.

Selonteon tulokset olisivat voineet olla toisenlaisia, jos signaalihuoneisiin olisi kutsuttu pääsääntöisesti seurakunnissa jo aktiivisesti vaikuttavia henkilöitä. Kirkon tulevaisuuden laaja-alaisen tarkastelun kannalta oli kuitenkin perusteltua kutsua signaalihuoneisiin myös kirkosta etäällä olevia ihmisiä.

Signaalihuoneissa käydyt keskustelut ja niiden tulokset perustuvat niihin osallistuneiden kokemusmaailmaan. Osallistujien joukko oli rajallinen, eikä sitä ole tarkoitettu edustavaksi otokseksi väestöstä taikka kirkon jäsenistöstä. Kirkko on moniääninen ja palvelee koko kansaa, johon mahtuu monenlaisia näkemyksiä.

Selontekoon koottujen signaalien sisältöä on tärkeä lukea kriittisesti, sillä signaalit ovat vain yksittäisiä ääniä. Signaalihuoneiden strukturoidut ryhmähaastattelut perustuivat heikkojen signaalien teoriaan ja siinä määriteltyihin tunnusmerkkeihin, joiden pohjalta muotoiltiin esitetyt kysymykset. Signaalihuoneiden ohjaajalla oli lupa muokata kysymyksiä ryhmää palvelevalla tavalla. Yksinomaan tässä prosessissa kerättyjen signaalien perusteella ei voida tuottaa pitkälle vietyjä johtopäätöksiä siitä, mitä kirkon pitää tehdä tai mihin varautua. Tekstissä esitetyt tulkinnat ovat yhdenlaisia, toisenlaisiakin olisi mahdollista tuottaa samasta aineistosta.

Selonteossa ei esitetä yleispäteviä totuuksia kirkon tulevaisuudesta. Sen sijaan kysytään, millaisia ääniä tai signaaleja tästä aineistosta nousee juuri nyt esiin. Signaaleja koskevaa tietoa kannattaa jatkossakin kerätä, analysoida huolella, jotta tietoa karttuu ja sitä voidaan systemaattisesti hyödyntää kirkon toiminnan kehittämisessä ja johtamisessa. Selonteko on vasta tulevaisuuskeskustelun avaus.

Kristittyjen yhteisöissä, tässä tapauksessa luterilaisen kansankirkkomme piirissä, kuunnellaan ja tulkitaan yhdessä ja yksittäin, mitä Kolmiyhteisen Jumalan tahto ja Kristuksen seuraaminen tänään merkitsevät. Tämä tapahtuu Raamatun, kirkon tradition ja teologian sekä nykyisen tiedon, uskonkokemuksen ja -ymmärryksen valossa. Signaalihuoneista saadut

”siunauksen signaalit” sijoittuvat aikalaisten kokemuksesta saatavan tiedon piiriin. Näinkin kansankirkossa voidaan kuunnella kansaa; signaalihuoneisiin kokoontuvat ihmiset voivat olla välittämässä toinen toisilleen ja kirkolle siunauksen signaaleja ja rakentamassa kirkon hyvää tulevaisuudessa.

1 Johdanto

Kirkko on koko historiansa ajan ollut tulevaisuuteen suuntautuva yhteisö, joka on luodannut tuntematonta tulevaisuutta ja jopa tuonpuoleista monin tavoin. Ajan merkeistä on pyritty ennakoimaan tulevaisuutta; milloin on maalailtu synkkiä maailmanlopun enteitä, milloin taas nähty toivon pilkahuksia ja viitteitä valoisammasta huomisesta. Kristityillä on onnekseen aina ollut toivoa, jos ei tässä maailmanajassa niin tulevassa.

Maailma muuttuu jatkuvasti ympärillämme. Muutosten nopeus, suuruus ja merkitys ovat usein arvioitavissa vasta jälkikäteen. Isot yhteiskunnalliset muutostrendit voi olla helppo havaita, mutta hiljaisia muutoksia on vaikeampi tunnistaa ja ymmärtää. Kirkon on ikaikaisen missionsa toteuttamiseksi viisasta pyrkiä varautumaan erilaisiin mahdollisiin tulevaisuuksiin.

Tulevaisuuden ennakointi myös muovaa tulevaa. Ihmiset tulkitsevat ympäristöään eri tavoin, ja voivat siten piirtää hyvinkin erilaisia tulevaisuuskuvia ja tiekarttoja, joita sitten lähtevät seuraamaan. Parhaimmillaan tulevaisuuden ennakointityö avaa mahdollisia, uskottavia ja, mikä meille tärkeintä, kirkon kannalta toivottavia tulevaisuuskuvia. Entä jos kirkon hitaan hiipumisen sijaan sitä odottaakin uusi tuleminen — tai jotakin aivan muuta?

Suurta on nähdä pieni arki lähellä

Kirkon 4. tulevaisuusselonteko ei ole edellisten selontekojen tapaan ennakointiraportti tai asiantuntijoiden artikkelikokoelma kirkon tulevaisuuden keskeisistä aiheista. Tämä on pikemminkin tulevaisuuteen varautumisen toimintamalli. Kehitimme menetelmän, jolla tunnistetaan ajasta merkkejä, jotka vaikuttavat kirkon tulevaisuuteen. Selonteko pohjautuu ihmisten arkisten kokemusten havainnointiin ja tulkitsemiseen.

Selonteko ei keskittynyt tarkastelemaan esimerkiksi kirkon institutionaalisessa asemassa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia, digitalisaation tuomia haasteita ja mahdollisuuksia, uskonnonvapauden tulkintoja tai uskonnonopetuksen tulevaisuutta. Kaikki edellä mainitut olisivat voineet olla selonteon teemoja, mutta niihin keskitytään jo kirkon johdossa, joka luo strategioita ja skenaarioita näihin ajankohtaisiin kysymyksiin reagoimiseksi.

Sen sijaan Siunauksen signaalit -selonteon tuottamiseksi luotiin tiedonkeruun prosessi, jossa päästiin lähelle monenlaisten ihmisten kokemusmaailmaa. Lähtökohtana oli havainto, että ihmisten tavallinen arki on jäänyt kirkon työalabarometreissä ja tulevaisuusdokumenteissa vähälle huomiolle.

Selonteon valmistelutyötä ohjaaviksi avainsanoiksi muodostuivat ”pieni”, ”arki” ja ”lähellä”. Niillä haimme vastapainoa asiantuntijapuheelle, akateemisudelle ja kansan usein etäiseksi kokemalle kielelle. Pyrkimyksenä oli luoda kuunteluyhteys ihmisten arkeen rakentamalla luottamuksellinen keskusteluilmapiiri.

Kirkkoa lähellä olevia ihmisiä olisi ollut helpompi tavoittaa, mutta meistä oli tärkeää kuulla myös niitä, jotka ovat etäänntyneet kirkosta. Lisäksi halusimme tavoittaa ihmisiä, jotka tuntevat elämäntilanteensa vuoksi olevansa syrjemällä, tai jotka kokevat osattomuutta yhteiskunnasta, kirkosta tai lähiyhteisöstään.

Siunausten signaalit -toimintamalli tarjoaa menetelmän ihmislähtöisen tulevaisuustiedon keräämiseksi seurakunnissa ja hiippakunnissa. Kirkon rooli signaalihuoneissa on kuunnella, miten ihmiset sanoittavat arkeaan, ajatuksiaan ja uskoaan.

Aiemmat selonteot ajan merkeistä

Kirkkohallitus julkaisee neljän vuoden välein Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuutta luotaavan selonteon. Se linkittyy *Kirkon nelivuotiskertomuksen* ja *Kokonaiskirkon strategian* kanssa osaksi kirkon tulevaisuuden ennakkointikeinoja.

Kirkon nelivuotiskertomus on tutkimuskatsaus, joka analysoi ajankoh- taisten ilmiöiden merkitystä kirkolle. Tulevaisuusselonteko taas tarkaste- lee ajan ilmiöistä mahdollisesti seuraavia tulevaisuuskuvia — visioita, joita kirkko voi itsekin luoda ja kehittää.

Relevantti tieto auttaa kaikkia kirkon toimijoita, etenkin päätöksente- kijöitä ottamaan huomioon toimintaympäristön muutokset ja johtamaan kirkkoa kohti toivottua tulevaisuutta. Sosiaaliset, ekologiset, taloudelliset ja kulttuurilliset muutostekijät täydentyvät henkisillä, hengellisillä, uskonnol- lisilla ja teologisilla tulkinnoilla. Haluamme ymmärtää, miten kansa kokee uskon ja kirkon kuuluvan kokemusmaailmaansa.

Kirkon ensimmäinen tulevaisuusselonteko julkaistiin vuonna 2010 otsi- kolla Kirkko 2020. Siinä korostettiin, että on aika keskustella tulevaisuuden vaihtoehtoista. Todettiin, että kirkossa tarvitaan entistä enemmän toimin- taympäristön muutosten analysointia ja strategista suunnittelua, seurantaa ja palautetta. Selonteko ennusti osuvasti tietoverkoissa tapahtuvan työn räjähdysmäinen kasvun, joka on kirkollekin suuri muutosvoima. Kukaan ei voinut aavistaa, että maailmanlaajuinen pandemia vauhdittaisi radikaalisti digitalisaatiota.

Kirkko 2020 -selonteko painotti, että on tärkeää tunnistaa heikot signaalit, ensioireet ja merkit tulevien muutosten mahdollisuuksista.

”Niiden huomaaminen ja tulkinta vaativat erityistä herkkyyttä. Monet heikkojen signaalien osoittamat kehityssuunnat ovat kirkon kannalta positiivisia ja va- loisia. Elämän tarkoituksen ja merkityksen etsiminen lisääntyy, huoli ja vastuu luomakunnasta kasvaa, uusien osallistumisen muotojen merkitys voimistuu ja perinteiden arvostus nousee, arvoja pidetään yhä merkittävämpinä ja yliluon- nollisen asema korostuu. Viitteitä on nähtävissä myös siitä, että kohtuullisempi elämäntapa vahvistuu ja työelämän kadotettu tasapaino löytyy uudelleen. Näi- hin ajan ilmiöihin kirkon olisi osattava tarttua ja perinteisten toimintamallien murtumisenkin uhalla hyödynnettävä niiden tarjoamat mahdollisuudet.”

Erilaisia mahdollisia ja toivottavia tulevaisuuksia luodattiin seuraavaksi vuonna 2014 selonteossa *Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa*. Siinä kysyttiin, ”*millainen on yhteisöllinen, vieraanvarainen, kutsuva ja ulospäinsuuntautuva kirkko, joka laskeviin käyriin tuijottamisen sijaan ryhtyy näkemään ympärillään yhä enemmän mahdollisuuksia ja toimimaan konkreettisesti niiden suuntaisesti*”. Kehityssuuntina nähtiin kulttuurienvälisen yhteyden rakentaminen, vapaaehtoisuuden vahvistaminen ja hengellinen vieraanvaraisuus.

Vuonna 2015 perustettu tulevaisuuskomitea varautui kirkon taloudessa tapahtuviin muutoksiin. Komitea julkaisi vuonna 2016 tulevaisuusmietintönsä. Siinä visioitiin kirkkoa, joka olisi rakenteeltaan kevyempi ja reagoitivuudeltaan joustavampi. Siinä korostuivat seurakuntalaisten osallisuus ja kirkon perustehtävien tehokkaampi toteuttaminen. Komitean toimenpideehdotuksista osa eteni kirkkohallituksen kautta konkreettisiin uudistuksiin, mutta moni jäi toteuttamatta.

Vuoden 2018 tulevaisuusselonteko *Kirkon kasvatus vuonna 2030* kysyi, mitkä ovat kristillisen uskon välittymisen haasteet ja mahdollisuudet. Selonteko haastoi miettimään kirkon avioliittokäsitystä. Kaikessa työssä tulisi kohdata erityisesti heikoimmat, köyhimmät ja yksinäisimmät ihmiset. Diakonian ja kasvatustyön merkitys ja perhelähtöisyys määrittävät vahvasti kirkon työtä myös 2020-luvulla.

Kolme edellistä tulevaisuusselontekoa pohjautuivat asiantuntijoiden arvioihin. Selonteot ovat kestäneet aikaa ja niissä on ennakoitu monia jo toteutuneita kehityskulkuja. Skenaarioissa tunnistetut muutosvoimat vaikuttavat edelleen.

Meiltä odotetaan muutoskykyä ja ketteryyttä

Kirkolliskokouksen vuonna 2020 hyväksymä Ovet auki -strategia kannustaa kokeilemaan uudenlaisia tapoja luodata kirkon tulevaisuutta. Kirkolta odotetaan muutoskykyä ja ketteryyttä! Missionaarisen kirkon on yhä uudelleen lähdettävä liikkeelle ja eletävä evankeliumia todeksi ihmisten keskellä. Strategiassa kysytään, kykeneekö kirkko katsomaan rohkeasti ulos- ja eteenpäin samalla, kun se arvostaa historiaansa ja perinnettään.

Strategian Ovet auki ulospäin -painopisteessä kehoitetaan vahvaan vuorovaikutukseen niiden ihmisten kanssa, jotka eivät ole vielä tai enää kirkon jäseniä. Kirkon on käytettävä kieltä, jota ihmiset ymmärtävät. On tunnistettava ihmisten hengellisyyden, henkisyyden, mystiikan ja omakohtaisten kokemusten merkitys.

Käsillä olevan tulevaisuusselonteon valmistelussa hyödynnettiin tulevaisuudentutkimuksessa kehitettyä ennakoinnin metodiikkaa. Mallia otettiin erityisesti Sitran tulevaisuusraporteista. Tammikuussa 2022 Sitra julkaisi toisen *Heikot signaalit* -raporttinsa ja signaalistudioiden toimintamallin. Hyödynsimme suoraan Sitran menetelmää, kun kehitimme kirkkoon sopivan signaalien keräämisen toimintamallin, jonka nimeksi tuli *signaalihuone*.

Monet lähitulevaisuuden todennäköisimmät kehityskulut tunnetaan kirkossa melko hyvin, ja niitä koskevaa seurantatietoa on hyvin saatavilla. "Heikot signaalit" viittaavat havaintoihin uusista ilmiöistä ja muutoksista, jotka saattavat olla tulevaisuudessa merkittäviä, mutta joihin ei ole vielä välttämättä osattu reagoida. Jotta kirkossa oltaisiin vielä valmiimpia vaikuttamaan yhdessä tulevaisuuteen, meidän on tärkeä laajentaa tulevaisuusajatteluumme asiantuntijoiden tasolta ihmisten arjen tasolle.

Siunauksen signaalit tuovat tarkasteluun nykyhetkessä ihmisiltä nousevia pohdintoja. Tulevaisuus ei yleensä yllätä siksi, ettei tietoa olisi riittävästi saatavilla, vaan koska tietoa ei osata hyödyntää päätöksenteossa ja kytkeä tämän päivän kirkkoa koskeviin valintoihin.

2 Tulevaisuusselonteon käsitteet ja menetelmät

Mitä on siunaus

”Siunaus on Jumalan läsnäoloa ja huolenpitoa tässä maailmassa. Kirkossa siunaus liitetään tapahtumiin, joissa Jumalan hyvä tahto ja rakkaus näkyvät erityisesti maailmassa.”

– evl.fi/sanasto

Kirkon tulevaisuuden ennakkointityössä erityisesti siunauksen käsite osoitautui tällä kertaa merkitykselliseksi. Siunauksen valta ei ole lopulta ihmisellä tai instituutiolla, vaan siunaus on Jumalan tahdosta tapahtuvaa hyvää. Tulevaisuuden suuntaakaan emme voi täysin päättää, voimme vain toivoa sen olevan hyvä ja toimia parhaamme mukaan. Kun kuvittelemme tulevaisuutta ja toivomme siunausta, luomme siunauksen välittäjinä osaltamme todellisuutta ja tulevaisuutta.

”Siunauksen signaalit” -selonteko pyrkii tunnistamaan sellaisia ajan merkkejä, jotka ilmentävät siunausta kirkolle ja ihmisille. Tavoitteena oli kohdata ihmisiä niin, että heille ja heiltä voisi välittyä siunaus, joka on tärkeä kuulla ja tehdä näkyväksi.

Lähtökohtana signaalihuoneiden organisoimiselle oli seurakuntien toiminta-ajatus: ne ovat kristittyjen yhteisöjä, joiden tehtävä on toteuttaa Jumalan tahtoa ja niitä ohjaavat seurakuntalaisten toiveet ja tarpeet työssä uskon, toivon ja rakkauden edistämiseksi. Tässä onnistuakseen seurakuntien on kuultava alueensa ihmisiä.

Kelttiläinen rukous toimii siunausten signaalihuoneiden huoneentauluna:

”Herra, tee minusta siunaus. Kun kaipaen toisia, tee minusta siunaus. Kun kuljen kadulla, tee minusta siunaus. Tänä päivänä, tällä hetkellä, tee minusta siunaus. Sinun vallassasi on tehdä minusta siunaus. Työssä ja kotona, tee minusta siunaus. Missä tahansa kuljen, tee minusta siunaus, että ihmiset näkevät, että minä olen siunaus, sillä sinä olet minun kanssani.”

Miten tutkia tulevia toivonkipinöitä

Tulevaisuudentutkimus on tieteenala, joka keksii, arvottaa ja ehdottaa mahdollisia ja todennäköisiä tulevaisuuksia ja auttaa ihmisiä käymään läpi erilaisia vaihtoehtoja, jotta he voivat tehdä päätöksiä siitä, millaisen tulevaisuuden haluavat.

Mahdollisia tulevaisuuksia voi olla monia, eikä tulevaisuus ole ennalta määrätty. Siksi tutkimus pyrkii pikemminkin avartamaan käsityksiä mahdollisista tulevaisuuksista kuin ennustamaan tulevaisuutta. Mikä on mahdollista, mikä todennäköistä ja toivottavaa? Tulevaisuudentutkimuksella on välitön kytkös arvoihimme.

Ennakoinniksi kutsutaan tulevaisuudentutkimuksen työtapojen ja menetelmien soveltamista organisaatioiden tulevaisuuden hahmottamiseen. Tavoite on edesauttaa organisaation valmiutta kohdata eteen tulevia haasteita. Ennakoinnin kautta saatua ymmärrystä sovelletaan strategioita suunnitellessa.

Tämä selonteko kuuluu ennakkoinnin piiriin. Tunnistamme toimintaympäristön muutostekijöitä sekä heikkoja ja vahvoja signaaleita, jotka ovat kirkon kannalta joko uhkia tai mahdollisuuksia.

Tavoitteenamme oli löytää näinä ankeina aikoina etenkin myönteisiä tulevaisuuden signaaleita. Mistä signaaleista voisi löytyä sellaista siunaussellisuutta, joka avartaisi uskon, toivon ja rakkauden toteuttamisen mahdollisuuksiamme tulevaisuuden maailmassa?

Mitä ovat heikot signaalit

Keskeinen osa kaikkia ennakointiprosesseja on toimintaympäristön luotaus. Siinä tunnistetaan trendejä, muutoksia ja epävarmuustekijöitä, jotka voivat olla merkityksellisiä organisaation tulevaisuuden kannalta. Tämä mahdollistaa vaikutuksiin varautumisen ja sopeutumisen, ja toisaalta luo pohjaa myös organisaation omaehtoiselle uudistumiselle ja menestymiselle.

Heikoilla signaaleilla tarkoitetaan varhaisia merkkejä tulevaisuudessa tapahtuvista muutoksista, sekä organisaation kannalta myönteisistä että kielteisistä mahdollisuuksista. Usein heikot signaalit ilmenevät vain epä-määräisinä merkkeinä tulevasta uhkista tai mahdollisuuksista, joten niiden hyödyntäminen vaatii paljon pohdintaa ja tulkintaa.

Sitra määrittelee heikot signaalit ensioireiksi muutoksesta tai merkeiksi näköpiiriin ilmaantuvista asioista, joilla saattaa olla tulevaisuudessa merkitystä. Jos kiinnitämme huomiomme vain juuri nyt näkyviin muutostarpeisiin, voimme jäädä meneillään olevien muutosten vangiksi ja tulla sokeaksi yllätyksille. Heikot signaalit saattavat nostaa yllättävämpiäkin kehityskulkuja tarkasteluun. Siinä missä jo tunnistetut kehityskulut ohjaavat kysymään "mitä seuraavaksi", heikot signaalit kannustavat kysymään "entä jos".

Tulevaisuus on avoin. Siksi heikot signaalit eivät ole ennusteita tulevas-ta. Ennakoinnin tarkoitus on avartaa tulevaisuusajattelua: "tällaiseltakin tulevaisuus saattaa näyttää". Organisaatiolle olennaista on tunnistaa toi-mintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ymmärtää niiden vaikutusta.

Sitran raportissa Elina Hiltunen kuvaa tyypillisiä heikon signaalin tunto-merkkejä:

1. Se saa työtoverisi nauramaan
2. Kollegasi vastustavat sitä: "Tätä ei ikinä tule tapahtumaan"
3. Se saa aikaan ihmetystä
4. Kukaan ei ole kuullut siitä
5. Asia on sellainen, josta kukaan ei halua puhua (tabu)

Signaaleista esitetty tulkinta ei koskaan ole ainoa mahdollinen. Tulevai-suus voi realisoitua monella tavalla. Signaalit saattavat olla kirkon kannalta ristiriitaisia ja niiden toteutumisen toivottavuudesta voi olla monenlaisia

näkemyksiä. Tässä esitettyjä signaalikuvauksia ei siis ole tarkoitettu ehdotukseksi siitä, että kirkon olisi kehitettävä toimintaansa juuri kuvausten osoittamaan suuntaan. Sen sijaan esitämme, että tällaistenkin mahdollisten tulevaisuuksien vaikutusta kirkon toimintaan olisi syytä pohtia.

3 Menetelmät ja aineistot

Miten siunauksen signaalit kerättiin?

Tulevaisuudentutkimuksessa on kehitelty tulevaisuuden kartoittamiseen, ymmärtämiseen ja muuttamiseen pyrkiviä menetelmiä. Tässä selonteossa sovelletaan erityisesti vuorovaikutteisten työpajojen toimintamallia. Tulevaisuussignaalien keruumenetelmiä kehitetään ja pilotoidaan kirkkomme toimijoiden käyttöön.

Selontekohankkeessa pilotoitu työmenetelmä ja signaalihuoneiden toteutustapa muokkautuivat kehitystyön kuluessa. Fasilitaattori sai arvioida kysymysten toimivuutta kokoamansa ryhmän tilanteen pohjalta.

Signaalihuoneet

Avainsanat ”pieni”, ”arki” ja ”lähellä” ohjasivat aineiston keruuprosessia. Periaatteena oli kutsua ja kuunnella ihmisiä ”sellaisina kuin he ovat”, heidän omalla kielellään, luottamuksen ilmapiirin vallitessa. Tärkeimmäksi aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui fasilitoitu työpajakeskustelu, jossa ihmiset saivat jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Nämä keskusteluryhmät nimettiin signaalihuoneiksi.

Kirkon toimintaympäristöön sovellettujen signaalihuoneiden toimintatapa perustui Sitran Signaalistudio-toimintamalliin. Sitra kannusti yhteisöjä järjestämään keskustelutyöpajoja ajankohtaisesta teemasta tai oman organisaation tulevaisuudesta.

Kirkon tulevaisuusselontekoon kootut heikot signaalit jäsenyivät ihmisten arjessa merkityksellisten asioiden ympärille. Miltä merkityksellinen

arki tuntuu ja mitä siihen tarvitaan? Minkä puolesta ihmiset ovat valmiita tekemään työtä? Mihin he luottavat vaikeuksien kohdatessa? Mitä he ajattelevat uskomisesta ja tuonpuoleisista asioista?

Keruvaiheessa tuotiin selkeästi esille, että aineistot kerätään kirkon tarpeisiin ja toteuttajat ovat kirkon työntekijöitä. Kysymyksenasettelussa vältettiin kuitenkin instituutio-, kirkko- ja uskontolähtöisyyttä, jotta ihmisten omille tavoille jäsentää ja sanoittaa heille tärkeitä asioita jäisi mahdollisimman paljon tilaa. Milloin koet arjessa tyytyväisyyttä? Mitä pelkää tulevaisuudessa? Mistä haaveilet tulevaisuudessa? Mikä on pyhää? Mitä Jeesus tekisi? Signaalihuoneiden fasilitaattorit valikoivat keskustelujen teema-alueet ja käsittelytavat ryhmän mukaan.

Signaalihuoneiden toimintamalli vaati sekä koollekutsujalta ja keskustelua ohjanneelta fasilitaattorilta että osallistujilta aikaa ja sitoutumista. Muistiinpanot teki kirjuri, joka arvioi keskustelujen lisäksi vuorovaikutuksen tasoa ja tunnelmaa sekä fasilitointitapojen toimivuutta.

Tavoitteena oli turvallisesti koettu vuoropuhelu, jossa osallistujilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja valita itse, mistä he haluavat puhua. Olennaista oli osallistujien anonymiteetti. Kaikki signaalihuoneessa puhuttu jäi osallistujien omaan tietoon. Mitään selontekoon kerättyä tietoa ei voida yhdistää kehenkään yksittäiseen vastaajaan.

Signaalihuoneita valmisteltaessa esiteltiin monelle kirkon ammattilaiselle uusi työskentelytapa, jota rohkaistiin kokeilemaan. Työntekijöiden verkostojen laajuus ja kyky kutsua osallistujia mukaan olivat avainasemassa siinä, miten ihmisiä tavoitettiin ja millaiseen yhteistyöhön päästiin. Tavoitavuus riippui myös koollekutsujan kyvystä ja aktiivisuudesta lähestyä seurakuntatoiminnasta etäämmällä olevia ihmisiä. Olennaista oli kutsujien ja fasilitaattoreiden motivaatio ja valmius kokeilla uutta tapaa kutsua ja kohdata ihmisiä.

Signaalihuoneet osoittivat, että arkisten kokemusten jakamisessa rohkea henkilökohtaisuus oli merkittävä ja vaikuttavaa. Jotta vuorovaikutus työpajoissa toimi, se edellytti myös fasilitoijan osallistumista jakamiseen.

Hyväksyvän ilmapiirin luominen ja sen mahdollistaminen, ettei osallistujan tarvitse jakaa enempää kuin itse haluaa, olivat fasilitaattorin ydinhaasteita. Palautteen perusteella signaalihuoneissa onnistuttiin varsin hyvin luomaan avoin ilmapiiri ja mahdollistamaan sellaista keskustelua, jota moni ei ollut aiemmin käynyt, varsinkaan seurakunnan tiloissa.

Luottamuksellista yhteyttä ja yhteisöllisyyttä koettiin toisilleen tuntemattomien ihmisten kesken. Monia hämmästytti, miten he kokivat ihmisten olevan hyviä ja tahtovan hyviä asioita toinen toisilleen. Hyväksytyksi ja kuulluksi tulemisen tila oli arvokas kokemus.

*”Antoisa keskustelu, olen kiitollinen ja iloinen,
että pääsin osallistumaan tähän.”*

”Sai tulla omana itsenään”

Verkkokysely ja popup-signaalit

Signaalihuoneiden aineistoa täydennettiin Siunauksen signaalit -verkkokyselyllä. Linkkiä kyselyyn jaettiin sosiaalisessa mediassa. Kysely käsitti kahdeksan avokysymystä, joilla haettiin kokemuksia muun muassa seuraavista teemoista: sosiaaliset suhteet, henkisyys ja hengellisyys, vuorovaikutuksen ja yhteydenpidon tavat, tabut, toivoa antavat asiat ja rituaalit. Kesän 2022 aikana kyselyyn saatiin 166 vastausta.

Signaaleja kerättiin lisäksi popup-haastatteluissa Herättäjäjuhlilla ja Porin Suomi-areenalla, joissa tavoitettiin noin 400 ihmistä. Kysymyksiin oli mahdollista vastata helposti ja nopeasti, mutta halutessaan sai kertoa aiheesta enemmän. Signaalien keräämisen keskeinen viesti kohdatuille ihmisille oli, että kirkko haluaa kuunnella heitä ja heidän ajatuksiaan elämän perimmäisistä kysymyksistä.

Ihmisiä lähestyttiin kertomalla, että heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan tarvitaan kirkon tulevaisuuden tekemiseen. Signaaleja kartoittavista kysymyksistä oli tehty kysymyskortit. Signaalien kerääjä pyysi kohtaamaansa ihmistä ottamaan yhden kortin ja esittämään ajatuksiaan siinä olevasta kysymyksestä. Mukana oli myös kohdennettuja kysymyksiä, kuten ”minkälainen on hyvä perhe”, ”mikä on päivän ilmastotekosi”, ”kuka on vierelläsi kun vanhenet” ja ”kuuleeko kukaan rukouksia”.

Popup-signaalien kerääjät tavoittivat monenlaisia kadunkulkijoita Porissa: kaupunkilaisia, kesämatkailijoita ja eri organisaatioiden työntekijöitä Suomiareenalla. Tarkoituksella hakeuduttiin eri uskontoja edustavien luokse ja erityisryhmien pariin, kehitysvammaisista päihdesairaisiin. Etenkin iäkkäät ilahtuivat kohtaamisesta ja halusivat jakaa ajatuksiaan. Nuoria aikuisia

ja työmatkalla olleita kiireisiä keski-ikäisiä oli vaikeampi saada pysähtymään kadulla ja kiinnostumaan vastaamisesta.

Monet vastanneista kommentoivat, että kysymykset olivat kiinnostavia ja erilaisia, ja vastaamiseen suhtauduttiin iloisesti. Kohtaaminen vaati aikaa. Moni halusi kertoa elämäkokemuksistaan ja huolistaan pitkään, joten signaaleja keränneiden kirkon edustajien tehtävä oli pysähdyttävä kuuntelemaan. Havaintona olikin, että ihmiset haluavat tulla kohdatuiksi ja puhua elämän merkityksellisistä asioista, jos joku pysähtyy kuuntelemaan, mitä heillä on sanottavana.

Signaalihuoneiden aineisto

16 signaalihuoneeseen osallistui lähes 140 henkilöä. Kaksi ensimmäistä oli testityöpajoja, joissa Kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijat kokeilivat ja arvioivat signaalihuoneen toimivuutta.

Kutsujataho oli yleensä kirkon työntekijä ja signaalihuoneet toteutettiin seurakuntien tiloissa, mutta olennaista oli kutsua mukaan ihmisiä, jotka eivät välttämättä tulisi muuten seurakuntien tiloihin tai toimintaan. Huoneiden osallistujamäärä pyrittiin pitämään maksimissaan kymmenessä. Osallistujia haettiin fasilitaattoreina toimivien työntekijöiden verkostoista kohdennetuilla kutsuilla esimerkiksi tietyn työalan parista tai some-seuraajista.

Signaalihuoneita toteutettiin pääkaupunkiseudulla, Turun seudulla, Tampereella, Mikkelissä, Jyväskylässä, Lapualla, Kajaanissa, Oulussa, Kemissä ja etätoteutuksena Teamsin välityksellä. Esiin nousseet teemat olivat melko samankaltaisia kaikkialla.

Tavoitteena oli kutsua keskusteluun edustava ja mahdollisimman monimuotoinen ryhmä, jossa olisi eri-ikäisiä, eri elämäntilanteista ja taustoista tulevia ihmisiä. Huoneisiin kutsuttiin esimerkiksi entisiä seurakunta-aktiiveja, diakoniatyön asiakkaita, vapaaehtoisia ja uskontodialogiryhmän osallistujia sekä valikoituja Facebook- ja Instagram-seuraajia. Muutama signaalihuone toteutettiin jo olemassa olevan ryhmän toimintana, mutta suurin osa huoneista oli tätä tarkoitusta varten koottuja, pääosin toisilleen ennalta tuntemattomien ihmisten kokoontumisia. *(Ks. signaalihuoneiden luettelo Liitteestä 1.)*

Jotkut huoneet painottuivat seniori-ikäisiin, toiset nuoriin tai millenniaalisukupolveen. Joissakin huoneissa osallistujajoukkoon kuului monia työelämän ulkopuolella olevia. Jokaisessa huoneessa oli osallistujina tarkoituksellisesti myös ihmisiä, jotka eivät olleet mukana missään seurakunnan toiminnassa.

Signaalihuoneista kertynyt aineisto koostui kirjurien muistiinpanoista teema-alueittain, huoneissa fläppitauluille koostetuista teksteistä sekä Teams-keskustelujen litteroinneista. Aineiston rinnalla tarkasteltiin verkkokyselyä ja popup-signaaleista koostettuja tuloksia.

Heikkojen signaalien analysointi tehtiin selonteon työryhmän asiantuntijatyöpajoissa, joissa tiivistettiin kiinnostavimmat havainnot, signaalit ja trendit. Niiden pohjalta työstettiin kuvauksia mahdollisista tulevaisuuksista.

Signaalihuoneiden aineisto luokiteltiin kymmeneen aihekokonaisuuteen:

1. Arjen tyytyväisyys
2. Hengellisyys, pyhät asiat
3. Tabut
4. Outoudet, kummallisuudet
5. Pelot
6. Toivo, tulevaisuususko
7. Rituaalit
8. Hyvä perhe
9. Mihin kirkkoa tarvitaan?
10. Mitä Jeesus tekisi?

Nuorten tulevaisuuskuvat kaikupohjana

Selonteon työryhmän tekemän aineistoanalyysin yhteydessä loimme katsauksen yli 300 nuoren vuosina 2021—2022 tuottamiin kirkon tulevaisuuskuviin. Halusimme peilata signaalihuoneiden tuottamaa aineistoa nuorten ajatuksiin tulevaisuudesta ja kirkosta. Kiinnostava löytö oli, että nuorten näkemykset vahvistivat selkeästi signaalihuoneissa esille nousseita signaaleja.

Millenniaalien kirkko -kärkihankkeen tuottama aineisto (Noren 2021) sekä laaja kyselyaineisto (Taloustutkimus 2021) luovat monipuolisen kuvan aikuistuvien nuorten ajattelusta, arvoista, asenteista ja toiveista. Kirkon rooli, erityisesti diakoniatyö, nähdään tärkeänä yhteiskunnassa, mutta kirkko mielletään vanhanaikaiseksi, eikä kirkon tarjoama yhteisöllisyys tunnu mielekkäältä.

Nuorten tulevaisuustyöskentelyssä toivottiin, että kirkko puolustaisi heikoimmassa asemassa olevia, mahdollistaisi ihmisten kohtaamisia ja toimisi hengellisten kysymysten ”tulkkina”. Esitetyt toiveet vahvistivat myös kaikkien ihmisten hyväksymisen ja tasa-arvon signaalia.

”Kirkko pitää huolta erityisesti heikoimmassa asemassa olevista ja toimii osana yhteiskunnan turvaverkkoja ennaltaehkäisten ongelmien syntymistä sekä auttaen erilaisten ongelmien kanssa kamppailevia nuoria.”

”Vuonna 2040 kirkko on onnistunut tehtävässään erilaisten ihmisten yhdistäjänä. Kirkko on hyvä ja turvallinen paikka, jonne jokainen voi tulla. Kirkossa kaikki ovat samanarvoisia uskonnosta, taustoista, iästä ja elämäntilanteesta riippumatta.”

4 Elämän ja kuoleman signaaleja kirkolle

Tässä luvussa kootaan kuuden teemakokonaisuuden alle ne signaalit, joita löysimme kerätystä aineistosta. Työryhmä kiteytti signaaliaineistosta seuraavat teemat: tämänpuoleisen elämän merkityksellisyys, luonto ja hengellisyys, kokeileva hengellisyys, nykyisen elämänmuodon kestävyys, inhimillisen monimuotoisuuden hyväksyminen sekä kuunteleva ja kohtaava kirkko.

Tässä vaiheessa kerätyt signaalit ovat esimerkinomainen otos siitä, millaista aineistoa menetelmällä voidaan koota ja tulkita, ei edustava tai kattava kooste tulevaisuuden hengelen elämän ennusmerkeistä. Ne kertovat ihmisten havainnoista, ajatuksista, huolista, peloista, haaveista ja toiveista tässä ja nyt.

Erityisen vahvasti esille tulivat ihmiskuntaa uhkaavat kriisit. Varsinkin ilmastonmuutos herätti signaalihuoneissa paljon huolipuhetta, ja nosti esiin nykyisen elämänmuotomme kestävyiden rajat.

Elämän ja kuoleman kysymyksiä sekä kirkon merkitystä nyt ja tulevaisuudessa käsittelevät maininnat antoivat suoria viitteitä siitä, mitä kirkolta tarvittaisiin ja toivottaisiin.

Runsaat ihmissuhteita ja perheitä koskevat maininnat kiinnittivät toistuvasti huomion siihen, miten tärkeäksi koettiin ihmisten ja perheiden monimuotoisuuden hyväksyminen kirkossa.

4.1 Arjen kristillisyys korostuu

Signaalihuoneiden osallistujien ajatukset elämästä, uskosta, tulevaisuudesta ja toivosta liittyvät ensisijaisesti arkisiin asioihin ja valintoihin. Tyytyväisyyttä elämään tuovat tasapainoinen arki ja usko positiiviseen tulevaisuuteen. Yhteys toisiin ihmisiin, useimmiten omaan perheeseen, luo sisältöä elämään.

”Meidän lapset ovat niin paljon älykkäämpiä kuin me.
Se tuo paljon toivoa.”

”Kun on saanut perheen töiden jälkeen syötettyä ja menee päiväunille, laittaa äänikirjan päälle ja nukahtaa hetkeksi.”

”Elän sellaista arkea, että tajuan usein, kuinka onnellinen olen. Mulla on aikuiset lapset ja asun ensi kertaa yksin.”

”Hetki illalla nukkumaan mennessä, jos on sellainen fiilis, että on saanut päivän jutut tehtyä ja voi todeta, että tehty työ riitti.”

”Ne pienet hetket, joissa ajattelen, että asiat on suhteessa ihan hyvin. Hetket omassa kodissa, saa olla kaikessa rauhassa yksin ja katsoa ilta-aurinkoa.”

Usko ja hengellisyys ovat enemmän kiinnittyneitä tämänpuoleisuuteen kuin ajatukseen ikuisesta elämästä tai tuonpuoleisuudesta. Hengellisyys auttaa elämään tässä hetkessä ja tuo elämään syvyyttä tässä maailmassa. Kirkon sanoma kuolemanjälkeisestä elämästä ei nouse juurikaan esiin. Sen sijaan näkökulma on arjessa. Arjen tärkeyttä tähdentävä ajatus ei ole luterilaisuudelle vieras. Arjen kristillisyys korostuu niin Lutherin kirjoituksissa kuin kirkon katekismusperinteessäkin.

Kirkon rooli hengellisten kysymysten tulkkina tai sanoittajana nähdään vain yhtenä vaihtoehtona muiden joukossa.

”Tarve hengellisyydelle (on) jopa vahvempi, mutta uskontojen merkitys laimenee. Tulee paljon erilaista hengellisyyttä / henkisyttä.”

Toisaalta osallistajat näkivät kirkolla tärkeän roolin ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa myös tulevaisuudessa. Kirkosta toivotaan vastavoimaa yhteiskunnassa vallitsevalle materialismille ja suorituskeskeisyydelle. Kirkon koetaan edustavan pysyvyyttä ja vakautta monien epävarmuuksien keskellä.

”Ihmisille merkitystä perinteiden kantajana.”

Kirkon katsotaan toimivan heikommassa asemassa olevien hyväksi. Diaconisen työn arvostus näkyy vahvasti.

”Jos kirkkoa ei olisi, tästä yhteiskunnasta puuttuisi valtava määrä apua ihmisille.”

”Mikä sulla on hätänä? Miten voin auttaa? t. kirkko”

Opillisten korostusten sijaan kirkolta odotetaan avoimuutta kohdata erilaisia vakaumuksia ja tapoja harjoittaa uskoa.

”Kirkon tulisi kuulua kaikille. Kirkko ottaisi kaikki vastaan avoimin mielin, eikä tarvitse harjoittaa omaa uskoaan tietyllä tapaa.”

Vaikka kirkon julkisoikeudellinen asema voi heikentyä, moni näki kirkolla myös valoisan tulevaisuuden.

”Hengellisyys ei vähene eikä tarve toivolle, lohdulle.”

”Nyt jo ollaan menossa sitä kohti, että kirkon merkitys muuttuu ja kasvaa. Kirkolla on paikkansa tukijana ihmisten pahoinvoinnissa. Kirkko on paljon paremmassa asemassa 20 vuoden päästä kuin nyt.”

Kirkolta kaivataan lohdun lisäksi etenkin tekoja ja suunnannäyttäjän roolia. Kuinka kirkko vastaa tähän käytännölliseen kaipuuseen? Jotta kirkko voi toimia vastavoimana ja suunnannäyttäjänä, sen olisi vastaajien mielestä kyettävä ratkaisemaan sisäiset arvostiriitansa. Joidenkin mielestä kirkon tulevaisuus riippuu paljolti siitä, kuinka se onnistuu olemaan suvaitsevainen.

”Tulevaisuudessa kirkko on ottanut selkeän kannan yhdenvertaisuuden puolesta ja sanoma on kirkastunut.”

Kirjallisuutta

Helkama, Klaus & Portman, Anneli. 2019. Protestant roots of Honesty and Other Finnish Values. Teoksessa: On the Legacy of Lutheranism in Finland: Societal Perspectives, eds. Sinnemäki, Kaius; Portman, Anneli; Tilli, Jouni & Nelson, Robert H, 81–100. Helsinki: Finnish Literature Society SKS.

Hellqvist, Elina. 2022. Pelastus ajassamme – kysymys merkityksellisyydestä. Teoksessa: Pelastus. Synodaalikirja 2022, toim. Huttunen, Niko; Inkala, Anna-Kaisa; Kopperi, Kari; Mattila, Marko & Törmä, Terhi, 114-127. Helsinki: Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 120.

Huttunen, Niko; Portman, Anneli & Sinnemäki, Kaius. 2020. Kaappiluterilainen kansa: puheenvuoroja suomalaisesta yhteiskunnasta. Helsinki: Käsite-Kirjat.

Inkala, Anna-Kaisa & Komulainen, Jyri (toim.) 2016. Armon horisontit: Huomisen luterilaisuus. Helsinki: Kirjapaja.

4.2 Luonto vahvistuu hengellisyyden lähteenä

Signaaliaineistossa korostuu vahvasti luonnon merkitys. Luontokato ja ilmastokriisi vaikuttavat entisestään nostaneen luonnon merkitystä myös hengellisen kokemuksen lähteenä ja hiljentymisen paikkana. Tulevaisuudessa nousevana asiana nähdään *luontohengellisyyden ja -kokemuksellisuuden jalostuminen ja yhteys hyvinvointiin*.

Luonto koetaan samaan aikaan voimaa, harmoniaa ja mielenrauhaa lahjoittavaksi elämän ylläpitäjäksi sekä hauraaksi, ihmisen lyhytjänteisen hyväksikäytön uhkaamaksi ja suojelua vaativaksi. Ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin ajatellaan kietoutuvan toisiinsa. Ihmisellä ei ole enää lupa toimia ahneesti luonnon ja kaiken muun elollisen hyväksikäyttäjänä.

Toivoa herättävänä pidetään tasapainoisempaan luontosuhteeseen liittyviä muutoksia: luonnossa liikkumisen lisääntymistä, yksinkertaisempaa elämäntapaa ja eläinten syömisen vähentymistä.

”Luonnon säästäminen ja materialismista luopuminen on jo nyt arvoja, joiden varaan osa ihmisistä perustaa elämänsä. Ei kulutukseen ja rahan perässä juoksemiseen.”

”Ekologisten asioiden merkityksellisyys tunnustetaan. Yhteiskunnan, talouden ja ihmisten hyvinvointi perustuu luonnon hyvinvointiin.”

”Luonto ja kehollisuus, niiden varaan on hyvä ihmisen rakentaa arki ja elämä.”

”Kasvissyönti, luonnon arvostus, elämän yksinkertaistaminen, kulutuksen karsiminen.”

Maailmankuvan kannalta ihminen mielletään entistä enemmän osaksi luonnon suurta kokonaisuutta, ei enää niinkään sen yläpuolella olevaksi luonnon herraksi. Aiempaa läheisempää luontosuhdetta pidetään monissa kommentteissa juuri kristillisen maailmankuvan mukaisena.

”Nuoret, itsensä ei-uskoviksi identifioivat puhuvat elämän merkityksellisyydestä, ihmisen ja luonnon varjelemisesta, elämän syvemmästä tarkoituksesta ja myös toimivat sen mukaan. Useinkin hyvin kristillisinä pitämäni arvojen mukaan.”

”Luonto. Se antaa voimavaroja, mahdollisuuden ihmetellä, elpyä. Olla se mitä on... puhuttelee, kertoo Luojasta.”

”Hengellisyyden nousu. Elämäntyylin hidastaminen. Suojeleva asenne luontoon. Luontoyhteys ja pyhiinvaellukset reittinä hengellisyyteen. Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan olemme kaikki hiljaa kätkeytyt...”

Joissakin kommentteissa luonto tarjosi tilan määritellä hengellisyyttä avarammin. Luonto koettiin paikaksi vapautua ahtaaksi koetusta hengellisyydestä.

”Metsän ja ylipäätään luonnon merkitys. Läsnäolon merkitys. Henkisyys ja hengellisyys ei ole enää raskas taakka. Herätysliike-hengellisyys vähenee. Itse herätysliikkeen kasvattina en kaipaa tiukkaa yhteisöä, vaan kaipaan vapaata tilaa uskoa ja elää.”

Luontosuhteen merkitys on tunnustettu kristillisissä kirkoissa yleisesti. Luterilainen kirkkokin on ottanut luontosuhteen vahvemmin osaksi toiminnallisia linjauksiaan. Kirkolle kohdistuneet kommentit osoittivat kuitenkin, että kirkolta toivotaan selkeämpää roolia luonnon suojelemisessa ja konkreettisia suojelutoimia.

”Espoon ja Turun hiippakuntien rohkeat naispiispat ja heidän luonnonsuojelun tärkeyttä koskevat puheensa ja niitä vastaavat todelliset teot pitävät yllä aitoa toivoa tasa-arvoisemmasta tulevaisuudesta ja elinkelpoisen planeetan säilymisestä.”

”Seurakuntien tulisi myös suojella kaikki vanhat metsänsä pysyvästi ja siten tehdä osansa Suomen biodiversiteettisitoumusten saavuttamiseksi. Olen itse kokenut lähinnä syvää surua kulkiessani seurakunnan vanhassa lehtometsässä, joka on suuren seurakuntayhtymän toimesta sekä hakkuu- että rakentamisuuhkien alla.”

”Seurakuntien velvollisuus varjella luontoa ei ole tabu mutta sanahelinää, joka ei usein vastaa seurakuntien todellisia tekoja.”

Kirjallisuutta

Kainulainen, Pauliina (toim.) 2007. Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsinki: Kirjapaja.

Komulainen, Jyri 2022. ”Jumala kaikessa, kaikki Jumalassa”: uuden ekologisen spiritualiteetin jäljillä. Teoksessa: Spiritualiteetti 2020-luvun Suomessa, toim. Salminen, Veli-Matti & Huttunen, Niko, 291–322. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus.

Salminen, Veli-Matti. 2022. ”Suomalaisten luontosuhde, ilmastonmuutos ja spiritualiteetti.” Teoksessa: Spiritualiteetti 2020-luvun Suomessa, toim. Salminen, Veli-Matti & Huttunen, Niko, 113–136. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus.

”Ympäristötyö on osa kirkollista itseymmärrystämme”. 2020. Ekumeenisen patriarkka Bartolomeoksen paimenkirje uuden kirkkovuoden alkaessa 1.9.2020. Suomen ortodoksinen kirkko. <https://ort.fi/uutishuone/2020-08-31/ymparistotyö-osa-kirkollista-itseymmarrystamme>

4.3 Kokeileva hengellisyys haastaa perinteemme

Tämän selonteon aineistoissa korostuvat sekä myötämielinen suhtautuminen kirkkoon että kiinnostus hengellisyyteen. Toisaalta kirkon perinteisesti tarjoamat hengellisyyden muodot eivät näyttäyty kovin merkittävinä. Silmäänpistävää on, ettei esimerkiksi messua juuri mainita.

Vaikka moni aikalainen kokee kirkon tarjoaman hengellisyyden epäkiinnostavaksi ja vieraaksi, vastaavan kaltaisia kokemuksia ja elämäntapoja haetaan kuitenkin samalla muualta. Asennetta voisi kuvata kokeilevaksi: monet vastaukset ilmentävät avoimuutta ja halua löytää jotain sellaista, joka toisi elämään syvyyttä. Esimerkiksi mindfulness ja jooga ovat monille tutumpia ja luontevampia hengellisen elämäntavan ilmenemismuotoja kuin kirkon perustuotteet.

Modernia henkisyttä kuvastaa yhdessä verkkokyselyvastauksessa mainittu monimuotoisuus:

”Uutta on se, että mitään hengellisyyden muotoa ei tule eikä pidä pitää kirkossa (seurakunnassa, jumalanpalveluksissa tai missään) yhtenä ainoana muotona.”

Yhtenäiskulttuurin katoaminen koskee myös hengellisyyttä. Kirkolta toivotaan, että sillä olisi kykyä reagoida tähän moninaisuuteen, ja halua tarjota ihmisille tapoja toteuttaa hengellisyyttä monimuotoisesti.

”Jotenkin jää huomaamatta hengellisyyden monimuotoisuus. Uushenkisyys on monelle tuttua ja käytetään erilaisia välineitä transsendentin näkyväksi tekemiseen (esim. Kivet, energiat, kortit, enkelit).”

Hengellisyyttä toteutetaan uusissa ja yllättävissäkin konteksteissa. Osa mainituista ilmenemismuodoista oli luonteeltaan lähinnä uusmaagiseksi kuvattavia, esimerkiksi kivet, kristallit ja suitsukkeet herättävät mielenkiintoa. Erilaisia hengellisyyden muotoja kokeillaan mielellään, vaikka koko

maailmankuva ei rakentuisikaan niiden ympärille. Hengellisiä kokemuksia haetaan yhä monimuotoisemmilla tavoilla, myös sellaisilla, joita perinteiseksi tulkitussa kristillisessä hengellisyydessä on pidetty epäsovinnaisina tai suorastaan epätoivottavina.

Kirjallisuutta

Hellqvist, Elina & Komulainen, Jyri (toim.) 2020. Henkisyyttä ja mielenrauhaa: Aasian uskonnollisuus länsimaissa. Helsinki: Gaudeamus.

Ketola, Kimmo. 2020. "Uskonto ja kulttuurin murros". Teoksessa Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

4.4 Nykyinen elämänmuotomme on kestämaton

Tulevaisuutta kohti katsottaessa signaalihuoneiden osallistujien ajatuksissa korostui huoli nykyisen elämänmuodon kestävydestä, huoli luonnon tilasta ja ilmastonmuutoksen seurauksista. Ihmisen suhde ympäröivään luontoon on kestämaton ja jollakin tavalla rikki. Olemmeko matkalla itse aiheutettuun tuhoon vai voiko tulevaisuuteen luottaa? Toisaalta samaan aikaan toistui ajatus luonnon merkityksestä arjen voimavarana ja pyhyiden lähteenä tai kohtaamispaikkana.

”Jos maailman tilanne jatkuu näin ennustamattomana, että maailmassa mennään ojasta allikkoon koko ajan. Minkälainen maa ja maailma meidän lapsillamme ja lapsenlapsilla on?”

”Pelottaa ekosysteemin peruuttamaton romahtaminen. Kohta ei enää ole elinkelpoista planeettaa.”

”Luonto ja luonnon ihmeellisyys on pyhää. Elämä itsessään on pyhää ja suojeltavaa kaikissa muodoissa.”

Toinen kasvava huoli liittyy ihmisten välisiin suhteisiin ja polarisaatiokehitykseen sekä välipitämättömyyden kasvuun.

”En toivo enkä halua, että ihmiset muuttuvat kylmemmiksi ja kanssakäyminen muuttuu yhä etäisemmäksi. Eriarvoisuus. Kylmyys. Välinpitämättömyys.”

”Maailmantila hämmästyttää, mietityttää mihin kehittyi.
Vastakkainasettelun välttäminen on tärkeää.”

Ihmiset näkevät itsensä osana suurta ja mutkikasta kokonaisuutta, jonka tasapaino uhkaa monella lailla horjua. Toivon näkökulmaa haetaan, ja toivon kaipuu on vahva.

”Ihminen viisastuu. Olemme oppineet elämään yhdessä. Nuoriso älykkäämpää kuin ennen. Ilmastokriisi on 10 vuoden päästä tuonut monia muutoksia. Lapset kasvavat maailmassa, jossa elämän hauraus on läsnä. On ymmärretty ihmisen, ilmaston ja ympäristön rajat. Kiire, suorittaminen ja kuluttaminen on epäsovinnasta.”

Kysymykseen siitä, mitä Jeesus tekisi nykypäivänä, saatiin tällaisiakin vastauksia:

”Radikaali yhteiskunta-aktivismi, olisi
barrikadeilla, ekologia.”

”Sovinto ja rauha, oikeudenmukaisuus.”

Osallistujien mielestä kirkon tulee luoda toivoa maailmassa, jonka tulevaisuuteen liittyy valtavasti epävarmuutta ja uhkia. Kirkon tulee tehdä toivoa, ei vain puhua toivosta. Kirkon tulisi olla esikuva ja suunnannäyttäjä kestäväälle, sovintoon perustuvalla elämäntavalla, joka ottaa huomioon myös ympäröivän luonnon kestokyvyn.

Ihmiset toivovat, että kirkko voisi olla ”mahdollistamassa siirtymistä hitaampaan elämän rytmiin” ja olla ”vahvana riiston vastavoimana”. Kirkkoa tarvitaan ”maailman sanoittamiseen ja kysymiseen”.

”Tulevaisuuden kirkko on suvaitseva ja avoin erilaisuudelle. Kun tulee yhä enemmän ihmisiä eri puolilta, kirkon pitää olla valmis ottamaan heidät vastaan, pitää oppia elämään kaiken ja kaikkien kanssa, ihmiset tulevat uudisraivaajien otteella ja meidän tulee ottaa se vastaan ja antaa tila.”

Kirjallisuutta

Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. 2020. Sivistys vaurautena – radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävää yhteiskuntaa. Helsinki: Basam Books.

Pihkala, Panu. 2019. Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Helsinki: Kirjapaja.

4.5 Perheiden monimuotoistumista ei voi ohittaa

Signaalihuoneiden keskustelussa nousi keskeisenä teemana esille ihmismuotoisuuden monimuotoisuuden lisääntyminen sekä erilaisuuden hyväksymisen ja arvostamisen tärkeys. Perhekäsitys näyttää laajentuvan ydinperhemallista monimuotoisiksi toisistaan välittävien ihmisten perheyhteisöksi, joka saattaa koskea muitakin kuin saman katon alla eläviä.

Signaalihuoneissa todettiin, ettei aihetta voi kirkossa ohittaa. Ihmisten rakastava yhteys koettiin sukulaisuutta tai avioliittoinstituutiota tärkeämpänä. Perheiden monimuotoistuminen ja erilaisten elämäntyylien lisääntyminen oli monien mielestä rikkautta.

”Perheen / parisuhteen ’normit’ ovat purkautuneet, eri tapoja ei tarvitse selitellä. Ajatus ’it takes a village’ laajenee ja erilaiset perhemallit on ’normaali’ tapa kuinka nähdä tai olla perhe, ei sen isompia ihmettelyjä.”

”Kirkon on ratkaistava suhde monimuotoistuviin perheisiin, koska väijäämättä käsitys perheestä ja parisuhteesta muuttuu, kirkko ei voi olla reagoimatta.”

”Toivon, että kirkko ja seurakunnat voivat olla suunnannäyttäjiä, että mikä on perhe. Perhe ei ole keskiluokkainen ydinperhe pelkästään.”

Jokaisen luovuttamaton ihmisarvo ja yhdenvertaisuus nousivat esille arvoina, joita tulee edistää ja puolustaa. Erilaiset perhesuhteet ja -muodot sekä seksuaaliset suuntautumiset ovat ihmisoikeuksiin ja ihmisarvoon kuuluvia, eikä niiden perusteella saa tuomita, syrjiä tai pyrkiä muuttamaan ketään. Suvaitsevaisuuden korostukseen ei liittynyt välinpitämättömyyttä tai vastuuttomuutta vaan kunnioitusta ja arvontoa erilaisuutta kohtaan. Toisista välittämistä ja läheisten rakastamista pidettiin tärkeämpänä arvona kuin

sitä, ovatko ihmissuhteet jonkun perinteisen opin tai normatiivisen mallin mukaisia.

Kenenkään ei pitäisi kokea ahdistusta, masennusta tai häpeää omasta itsestään, vaan kunkin tulisi kelvata omana itsenään ja kokea olevansa rakastettu perheessään, yhteisössään ja yhteiskunnassa. Moni koki turhautumista kirkon edustamaa avioliittokäsitystä kohtaan ja tunsu surua siitä, että aihe leimaa voimakkaasti kirkosta käytävää keskustelua ja luo kirkosta kuvan syrjivänä ja epätasa-arvoisena yhteisönä.

"Luterilainen kirkko riitelee homojen vihkimisestä tällaisena aikana, kun kirkon sanoman tulisi olla rakkaus ja armo, eikä tuomio. Kirkon strategia tulisi olla ovet auki kaikille!"

Hyväksytyksi tulemisen toive oli keskeinen tarve. Moni koki tarvitsevansa armoa itseä ja toisia kohtaan. Ihmiset kaipasivat suorittamisen paineista vapautumista ja tilaa olla oma itsensä. Seksuaalisuuteen ja sukupuoliisuuteen liittyviä ajankohtaisia teemoja pidettiin kirkossa edelleen tabuina, vaikka muualla uskalletaan käydä avointa ja rakentavaa keskustelua.

Signaalihuoneiden osallistujat esittivät, että kirkkoa tarvitaan nyt enemmän kuin pitkään aikaan, mutta kirkon pitäisi päästä eteenpäin avioliittokysymyksestä. Laajamittaista kritiikkiä ei esitetty muutoin kirkkoa kohtaan, vaan avioliittokysymys oli ainoita aiheita, joista ihmiset olivat todella turhautuneita ja surullisia. Kirkon edustamaa lähimmäisenrakkautta pidettiin suurena arvossa. Kirkolla koettiin olevan nykyisten kriisien keskellä merkittävä rooli ja tehtävä.

"Menkää auttamaan niitä, jotka tarvitsevat!"

Kirjallisuutta

Haara, Heikki & Palmén, Ritva (toim.) 2017. Uskonto ja kamppailu tunnistamisesta. STKS:n julkaisu 285. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.

Jokinen, Kimmo. 2017. Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa Perhe ja avioliitto muutoksessa (toim. Maarit Hytönen). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 127. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

4.6 Kuunteleva ja kohtaava kirkko ilahduttaa

Signaalihuoneiden palautteissa mainittiin toistuvasti yhteisen keskustelun ja kysymisen tärkeys.

”Tämä kutsu oli yllättävä, ilahduttava kutsu. Voidaan olla koko Suomen alueella miettimässä näitä.”

Kirkon merkitys tunnistettiin, *”mikäli kirkko suostuu olemaan tasavertainen keskustelukumppani, kun hengellisyyden kenttä moninaistuu”*. Samalla todettiin, että kirkon suurin kompastuskivi on omissa rakenteissa pyöriminen.

”Kirkon päättäjät voivat tuhota kirkon keskittymällä tappelemaan siitä, kuka on oikeimmassa ja jos tuijottavat omaa napaa.”

Vain ani harva mainitsi työpajoissa mitään messuista ja hartaushetkestä, vaikka kirkon merkitys hiljentymispaikkana tunnistettiin. Harvat messua koskevat kommentit olivat melko kriittisiä. Messua pidettiin *”yhtenä jonkinlaisena ytimenä kirkollisessa henkisyudessa / hengellisyydessä, mutta se ei saa olla ainut ydin”*. Samalla kuitenkin todettiin:

”On paljon hyvää seurakunnan toimintaa, jossa kukaan ei käy (su aamun messu klo 10), joten onko sen tarvetta olla ydintehtävä, johon keskitetään paljon resursseja?”

Yksi osallistuja mainitsi messun merkityksen pyhän kohtaamisessa.

”Riitti auttaa siirtymään tilanteesta toiseen kuten messussa maallisesta pyhään.”

Signaalihuoneiden näkökulmasta messujen ja hartaushetkien osallistujamäärät eivät ole parhaita mittareita kirkon työn onnistumiselle. Ihmiset eivät kaivanneet *”julistamista vaan kohtaamista”*. Kohtaamisen ja keskustelun merkityksellisyys nousi yhdeksi keskeisimmistä asioista. Kirkon työntekijöille esitettiin suoria toiveita:

”Olisipa tällaisia keskusteluhetkiä enemmän jatkossakin. Oli tosi turvallinen ilmapiiri ja toivoisin, että tällaisia keskusteluhetkiä olisi enemmän. Toive kirkon työntekijöille, että kutsukaa ihmisiä keskustelemaan.”

Signaalihuoneiden keskusteluissa kirkkoon kuulumisen tai siitä eroaminen näytti olevan voimakkaasti sidoksissa siihen, minkälaista kirkon työ on tulevaisuudessa ja miten sitä tehdään yhteydessä ihmisiin. Kirkolle esitettiin selkeitä toiveita:

”Toivottavasti 2042 kirkolla on selkeät arvot ja ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, on helpompi olla seurakunnan jäsen.”

Osallistujat toivoivat keskustelevan ja kuuntelevan kulttuurin tulevan kirkon työn lähtökohdaksi.

Kirkon kannalta erittäin positiivista on, että signaalihuoneissa välittyi ihmisten toive siitä, että kirkolla olisi tulevaisuus. Sen nähtiin olevan yhteydessä ihmisten kuuntelemiseen. Signaalihuoneissa luotettiin siihen, että kirkon kiinnostus ihmisten elämää kohtaan on vilpitön.

Signaalihuone menetelmänä soveltaa jo Jeesuksen hyväksi osoittamaa metodologiaa. Sen perimmäisenä kysymyksenä on: *”Mitä haluat minun tekevän sinulle?”* Vastauksen kuunteleminen — ja sen perusteella toimiminen — heitetään toiveikkaana pyyntönä kirkolle.

”Ihmisiä pitää kohdata ja tukea jatkossa. Uskon, että kirkko on ja voi hyvin tulevaisuudessakin. Ei toivoa kannata menettää. Kirkon uudistuminen on kiinni siitä, että vuoropuhellaan ihmisten kanssa.”

"Luotan ja uskon siihen, että nyt tultiin kuulluksi, tieto menee kirkolliskokoukselle, alkavat miettiä tulevaisuutta, että meidän asiat, joita on sanotettu ympäri Suomen, on tullut kuulluksi."

"Tätä toimintamallia pitäisi käyttää muuallakin. Tosi kiinnostava konsepti – suorastaan hurmaavaa, hyvin fasilitoitu, usko hyvään ja hyvän puhumiseen kasvaa, jäi tunnelma, että tätä kannattaa jatkaa. Hienoa, että tällainen porukka on koottu, tuntuu tärkeältä. Ilahduttavaa ja antaa toivoa siitä, että kirkko voi muuttua."

5 Signaali laajentaa tajuntaa – tulevaisuuden kuvittelua

Mitä konkreettisia asioita voisimme tehdä toisin tai uudella tavalla tulevaisuuden kirkossa? Tähän lukuun on koottu kerätyistä signaaleista tehtyjä havaintoja, johtopäätöksiä ja vaihtoehtoisia tulkintoja eli kuvitelmia siitä, miten voisimme rakentaa yhdessä kirkon loistavaa tulevaisuutta.

Signaalien tunnistamisen tarkoitus on auttaa kirkon työntekijöitä ja päättäjiä ennakoimaan ja havaitsemaan erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia: 1) avartamaan omaa käsitystä siitä, mitä kaikkea voi kirkon kannalta tapahtua tulevaisuudessa, 2) pohtimaan vasta alullaan olevia ja yllättäviäkin kehityskulkuja, joita vahvistamalla voimme rakentaa kirkolle parempaa tulevaisuutta sekä 3) tunnistamaan uusia mahdollisuuksia ja tapoja vaikuttaa kirkon kehitykseen.

Signaalit ovat kuitenkin vain signaaleja. Yksinomaan niiden perusteella emme voi vetää pitkälle vietyjä johtopäätöksiä siitä, mitä kirkon pitää tehdä tai mihin varautua. Sen sijaan signaalit lisäävät *kuvittelukykyämme*. Ne laajentavat tajua siitä, mikä tulevaisuudessa voi olla mahdollista, ja millaisia versoja ilmassa jo leijuvat siemenet saattavat kantaa sisällään.

Signaaleja koskevaa tietoa kannattaa jatkossakin kerätä, analysoida huolella ja hyödyntää kirkon toiminnan kehittämisessä ja johtamisessa. Tässä tekstissä esitetyt tulkinnat ovat vasta tulevaisuuskeskustelun avaus.

5.1 Vieraantuneiden kuuntelu vaatii vaivannäköä

Signaalihuoneisiin pyrittiin tavoittamaan myös niitä ihmisiä, joiden ääni ei tällä hetkellä kuulu seurakunnissa tai koko yhteiskunnassa. Jo kirkon Ovet auki -strategia kiteytti, että kirkossa olisi kuunneltava juuri sellaisia heikkoja signaaleja, jotka jäävät helposti kuulematta, äänettömiksi tai syrjään: *Pyrimme entistä vahvemmin vuorovaikutukseen heidän kanssaan, jotka eivät ole vielä tai enää kirkon jäseniä.*

Signaalihuoneiden pilotoinneissa tuli esiin eri puolilla kirkkoa työskenteleviä rautaisia ammattilaisia, joilla on välitön yhteys alueensa ihmisiin. Samalla kävi ilmi, ettei ihmisten tavoittaminen ole itsestäänselvyys, vaan se vaatii jatkuvaa yhteyden ylläpitoa ja laajoja verkostoja. Seurakunnan toiminnasta etäällä olevien ihmisten tavoittaminen oli monille haastavaa ja vaati paljon työtä. Ihmisten kutsuminen signaalihuoneisiin edellytti työntekijöiltä työtettä, jolla löytää erilaisten ihmisten luokse ja pystyy luomaan luottamuksellisen yhteyden.

Toisaalta moni myös ilahtui yhteydenotosta. *”Toive kirkon työntekijöille, että kutsukaa ihmisiä keskustelemaan.”*

Moni kirkon ammattilainen taas totesi, ettei ihmisten tavoittaminen ole helppoa, vaan se vie paljon aikaa, mutta se kuuluu seurakunnan perustehdävään. Pelkkä tilaisuuksista tiedottaminen tai mainostaminen eri kanavissa ei riitä, vaan tarvitaan henkilökohtaisia kutsuja ja motivoimista. Miksi minun halutaan osallistuvan ja antavan aikaani, ja mitä siitä saan? Signaalihuoneisiin kutumisessa korostettiin kiinnostusta ihmisten omiin ajatuksiin ja arkikokemuksiin.

Huoneissa asetuttiin dialogin ja kuuntelemisen tilaan, jota kannattelivat huolellisesti valmistellut kysymykset ja fasilitointi. Sekä huoneiden osallistujat että fasilitoijat yllättyivät siitä, miten toisilleen tuntemattomat ihmiset halusivat keskustella avoimesti heidän arkeaan koskettavista mutta myös perimmäisistä kysymyksistä, kun sille luotiin turvallinen tila.

Signaalihuoneista saatu palaute oli hämmästyttävän myönteinen. Osallistujat kokivat pääsääntöisesti tulleen kuulluksi ja kohdatuksi. Yhteys toisiin ihmisiin oli osallistujien mielestä arvokasta ja yhdessä jaetut kokemukset loivat yhteisöllisyyttä ja toivoa.

”Tosi kiinnostava konsepti – suorastaan hurmaavaa, hyvin fasilitoitu, usko hyvään ja hyvän puhumiseen kasvaa, jäi tunnelma, että tätä kannattaa jatkaa”

”Kiitos, että sain tulla ulkopuolisena (kirjurin lisäys: ei kuulu kirkkoon, ei ole kastettu, ei ole ollut koskaan kirkon toiminnassa mukana) ja oli tosi tervetullut olo. Yhteisöllisyys näkyi jo tässäkin keskustelussa.”

”Olen erakko ja suurimman osan ajasta vietän yksin. Yllätyin: miten olen viihtynyt näiden ihmisten kanssa niin hyvin?”

”Ollaan eri ympyröistä, mutta uskalletaan luottaa toisiimme ja jakaa.”

”Oli hyvä kuulla muidenkin oudoista rituaaleista, ja että ihmisillä oli niin paljon myötätuntoa ja rakkautta.”

Kirkon toimintatavat tuntuvat kirkosta etäämmällä oleville usein vierailta tai kieli vaikealta. Signaalihuoneiden osallistujat toivovat kirkolta lähesyttävyyttä, välittömyyttä, rohkeutta esittää oikeita kysymyksiä ja taitoa kuunnella.

Signaalihuoneissa toivottiin, että tulevaisuuden kirkossa ihmisten arkipäivän kysymykset tulevat kuulluiksi ja ne otetaan yhdeksi lähtökohdaksi toiminnan suunnitteluun. Tämä edellyttää keskusteluyhteyttä, ihmisten tavoittamista ja kohtaamista siellä, missä he ovat.

Tulevaisuuden kirkossa kaikenlaisista taustoista tulevien ihmisten kuuntelu (josta signaalihuoneityöskentely on edustava esimerkki) otetaan vakiintuneeksi osaksi seurakuntien ja niiden työalojen toiminnan kehittämistä. Etenkin strategisessa työskentelyssä on tärkeää kuulla enemmän seurakuntalaisten ääntä.

Tulevaisuuden kirkossa pysähdymme aktiivisesti kuuntelemaan ihmisten rinnalla eritoten Jumalaa. Mitä Jumala meille puhuu tässä ajassa ja mihin työtämme ohjaa? Kirkon työyhteisöjä virvoittavat rukoukselle omistetut hetket, joihin työntekijät osallistuvat, ja josta saavat voimaa työhönsä.

5.2 Meitä tarvitaan enemmän kuin aikoihin

Vaivuitko jo pessimismiin, kirkon vaikuttaja, kun kirkosta eroaminen lisääntyy ja talous tiukkenee? Ennenaikaiseen alakuloon, saati toivottomiin tappion tunnelmiin ei ole syytä. Aineistosta nouseva selkeä signaali on ihmisten yllättävän myönteinen suhtautuminen kirkkoon!

Kaikista signaalihuoneista nousi viesti, että kirkkoa tarvitaan nyt enemmän kuin pitkään aikaan, kun maailma on täynnä epävakautta. Pandemian aika, Ukrainan sota, ilmastokriisi, energiakriisi ja uhkaava talouskriisi aiheuttavat inhimillistä kärsimystä, hätää ja pelkoa. Kirkon toivotaan pysyvän turvapaikkana ja ihmisten lohduttajana — viimesijaisena paikkana, jonne jokainen tarvitseva saa mennä, ja josta saa avun. Viimeisenä lukkona, joka kestää.

Epävakaisten aikojen keskellä kirkolta toivotaan turvan ja lohdun sanoja. Signaalihuoneista välittyi kuitenkin selvästi turhautuminen kirkon sisäisiin ristiriitoihin ja opillisiin konflikteihin. Aineistosta nousee nöyrä kysymys: Voisiko kirkossa jo sen avioliittokäsityksen päivittää ja keskittyä tärkeämpiin ajankohtaisiin asioihin, kuten heikompien auttamiseen?

”Opillisten kiistelyjen sijaan kaikki resurssi ja huomio hätää kärsiviin ihmisryhmiin, nuoriin, vanhuksiin. Kirkkoa tarvitaan enemmän kuin koskaan, mutta on vaikea kestää, että se toimii epätasa-arvoisesti.”

Selkeä signaali oli myös osallistuneiden toive, että kirkko olisi taho, joka pitää huolta yhteiskunnan heikoimmista. *”Menkää sinne, missä teitä eniten tarvitaan”*, kuului toive signaalien kerääjille. Kirkon halutaan puolustavan jokaisen luovuttamatonta ihmisarvoa. Kirkkoa arvostettiin sen merkittävän auttamistyön vuoksi — se menee yhä yhteiskunnan yksinäisten, köyhien ja sairaiden luokse. Huoli syrjään jäävistä nuorista ja vanhuksista oli ilmeinen, ja moni toivoi kirkon olevan taho, joka ei jätä heitä yksin. Myös nuorten tulevaisuuskuivissa kirkon rooli nähdään ennen kaikkea heikoimmassa asemassa olevien puolustajana.

Tulevaisuuden kirkossa diakonialla on nykyistä merkittävämpi rooli ja sitä arvostetaan. Kirkko suuntaa diakoniaan enemmän resursseja. Seura-

kunnat tavoittavat alueensa apua tarvitsevat ja syrjäytymisriskissä elävät. Etsivää työtä tehdään aktiivisesti siellä, missä apu ei vielä tavoita ihmisiä. Seurakunnat ovat tuen, turvan ja ravinnon tarjoamisen paikkoja. Ovet ovat auki. Kirkossa saa lämmitellä, ehkä jopa yöpyä ja joskus hyvää ruokaa... Seurakunnissa jokaiselle on tarjolla tai kehitetään merkityksellistä tekemistä.

Tulevaisuuden kirkossa työn onnistumista mitataan myös sillä, kuinka paljon seurakunnan työntekijät ovat käyttäneet aikaansa ihmisten auttamiseen. Seurakunnan alueen ihmisiltä kysytään säännöllisesti, mihin he tarvitsevat apua.

5.3 Kirkon ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen

Kirkon sanoma sisältää jo kaikki ne vastaukset, joita signaalihuoneisiin osallistuneet etsivät ja kaipasivat. Kirkon edustajilta toivottiin vain rohkeutta tuoda sanomaa esille.

Osallistujat toivoivat kirkon olevan esimerkiksi kestävä ja kohtuullisen elämäntavan suunnannäyttäjä, mutta kirkon toiminta ja arvothan ovat jo lähtökohtaisesti kohtuulliseen ja kestäväan elämänmuotoon kutsuvia! Seurakunnan toiminta ei perustu kuluttamiselle vaan ihmisten ja Jumalan sekä ihmisten keskinäiseen vuorovaikutukseen, yhteiseen kokemiseen ja jakamiseen.

Kirkko voisi ottaa voimakkaamman roolin kohtuullisuutta korostavien arvojen puolustajana ja kestäväan elämäntavan edistäjänä. Ilmastonmuutoksen vastustamisen tärkeys nousi kaikista signaalihuoneista voimakkaasti esille. Suunnannäyttäminen on puheen lisäksi tekoja.

Signaalihuoneiden osallistujat pohtivat, että ilmastokriisin keskellä juuri kirkolla voisi olla merkittävää sanottavaa, mutta tämä ei välity riittävästi kirkon viesteistä ja toiminnasta. Osallistujat haluavat pysäyttää ilmastonmuutoksen ja toivovat kirkon olevan esikuvana. Kristillinen näkökulma ekologisiin elämäntapoihin ja kulutusvalintoihin haastaa myös julkiseen vaikuttamiseen.

Tulevaisuuden kirkossa järjestetään keskustelutilaisuuksia ihmisiä jakavista ajankohtaisista arvokysymyksistä. Seurakunnat tarttuvat rohkeasti tunteita herättäviinkin kysymyksiin. Seurakunnille muodostuu maine sovinnon ja yhteisymmärryksen vaalijoina.

Tulevaisuuden kirkossa syntyy kohtuulliseen elämäntapaan haastava ruohonjuuritason kristillinen liike, joka haastaa paitsi yksilöitä, myös yhteiskunnan päättäjiä etsimään sellaista elämäntapaa, joka on hengellisesti, eettisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväällä pohjalla.

Tulevaisuuden kirkossa kiinnitetään toiminnassa ja julistuksessa huomiota siihen, että ekologinen kriisi on vakava uhka ihmiskunnalle ja luonnolle. Kirkossa tuotetaan uusia sisältöjä kestäväälle elämänmuodolle, joka toimii vastavoimana haitalliselle kuluttamiselle.

Tulevaisuuden kirkko on luomakuntaa varjelevan elämäntavan edelläkävijä ja ilmentää toiminnallaan luonnon kunnioitusta. Konstit voivat olla

monet. Kirkossa on tarjolla myös kasvisruokaa, kirkko varjelee metsiään hiilinieluinä, perustaa tyhjille maille niittyjä ja kasvimaita, energiaa tuotetaan aurinkopaneeleilla...

5.4 Osaamme kertoa, miksi kuulua kirkkoon

Signaalihuoneisiin tavoitetut ihmiset keskustelivat kirkon tarkoituksesta omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Kirkon olemassaoloon suhtauduttiin hyvin myönteisesti ja kirkolla nähtiin tärkeä roolinsa myös tulevaisuudessa, mutta ihmiset viestivät, että kirkon pitäisi sanoittaa tarkoituksensa selkeämmin.

Signaalihuoneiden terveiset herättävät kysymään, mitä ovat kirkon työllä tavoiteltavat vaikutukset? Taivas saattaa olla tähtäimessä ja pelastus kirkkaana mielessä, mutta mitä me tavoittelemme tämänpuoleisessa? Miten kirkon tehtävä ja tarkoitus voitaisiin viestiä jäsenille ja suurelle yleisölle?

Kirkosta eroamisen keskeisimmäksi syyksi on nimetty talous, ei opillisia riitoja tai vieraantumista kirkon opista ja elämästä. Moni kirkosta eroava perustelee, ettei halua maksaa kirkollisveroaan yhteisölle, jonka toimintaan ei ole kosketusta, eikä tietoa, mitä saa vastineeksi. Tällekin joukolle olisi hyvä kertoa selkeästi, mitä konkreettista hyvää tuotamme maailmaan, kun toteutamme kirkon perustehtävää: ”Kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta.”

Tulevaisuuden kirkossa osaamme kertoa, miksi kuulua kirkkoon ja mitä hyvää se tuottaa ihmiselle itselleen, lähiyhteisölle, koko yhteiskunnalle ja jopa maailmalle. Osaamme vastata kysymyksiin, miksi uskoa, ja mitä kristinusko saa aikaan ihmisessä ja yhteiskunnassa. Osaamme kommunikoida niistä kristinuskon aarteista, jotka tekevät elämästä tarkoituksellista ja merkityksellistä, tärkeämpää, parempaa, tavoiteltavaa, elettävää, siedettävää... Osaammehan?

Tulevaisuuden kirkossa pystymme paremmin todentamaan kirkon tekemän hyvän työn myönteiset vaikutukset ihmisten elämään. Koska kirkon inhimilliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset ovat erittäin merkittäviä, ihmisillä säilyy motiivi kuulua kirkkoon. Myös kirkon institutionaalinen rooli säilyy, vaikkei se olekaan mikään kirkon työn ja viestinnän itsetarkoitus.

5.5 Pidämme spiritualiteettia vahvemmin esillä

Avaramielinen, avoin ja kokeileva suhtautuminen erilaisiin henkisyyden muotoihin ja hengellisiin perinteisiin korostuu signaaliaineistossa. Tämä luo tarpeen kristillisen spiritualiteetin vahvemmalle esillä pitämiselle. Toisaalta on kysyttävä, kuinka seurakunnissa otetaan huomioon hengellisen elämän monimuotoistuminen ja ihmisten kokeilunhalu? Henkilökohtainen hartauselämä on hyvin sensitiivinen elämäalue, jolla on helppo tulla haavoitetuksi.

Nuorten tulevaisuuskuivissa kirkko on kohtaamisten mahdollistaja ja hengellisten kysymysten ”tulkki”. Kirkko ei ole ainoa taho, jolta etsitään vastausta hengellisiin kysymyksiin, vaan yksi toimija muiden joukossa.

Tulevaisuuden kirkossa kaikissa seurakunnissa on hengelliseen ohjaukseen ja uskontodialogiin koulutautunut henkilö, jolla on valmius tukea ihmisiä hyvin laaja-alaisesti spiritualiteetin alueella, riippumatta heidän taustastaan ja vakaumuksistaan.

Tulevaisuuden kirkossa seurakunnissa järjestetään ryhmiä, joissa voidaan avoimesti ja turvallisesti keskustella henkilökohtaiseen rukouselämään ja spiritualiteettiin liittyvistä kysymyksistä, ilman pelkoa tuomituksesta tai naurunalaiseksi joutumisesta.

Tulevaisuuden kirkossa voi saada walk-in-tyyliin hengellistä ohjausta, jossa joku tukee ja auttaa elämän suurissa kysymyksissä, rukoilee yhdessä ja tarjoaa maailmantuskaa poteville eksistentiaalisia toivon lähteitä — ja välittää siunauksen signaaleja.

5.6 Pyhän kohtaamisen ja ekoteologian paikka

Luonto on yhä suomalaisille hiljentymisen ja pyhän kokemisen paikka. Luontokokemusten hengellinen merkitys korostuu myös signaaliaineistossa. Moni kokee kauniin luonnon keskellä pyhyttä tai Jumalan läsnäolon. Tämä tarjoaa kirkolle luontevan liittymäkohdan suomalaisten hengellisyyteen.

Ilmastonmuutoksen uhkaamassa maailmassa moni näkee ihmisen paikan entistä enemmän osana luomakuntaa, ei niinkään sen ”herrana” ja hyväksikäyttäjänä. Kristillisellä kohtuullisen elämäntavan ihanteella ja ekoteologialla on juuri nyt valtavasti annettavaa ajankohtaiseen keskusteluun. Kristillinen julistus ottaa entistä vakavammin ekologiset haasteet ja ihmisen tehtävän koko luomakunnan varjelijana.

Tulevaisuuden kirkon teologiassa ja julkisessa keskustelussa kirkasteetaan kristillisen tilanhoitajaetiikan näkökulmia. Mikä on kristillisen perinteen mukainen opetus ihmisen paikasta osana luontoa?

Tulevaisuuden kirkossa kehitetään ja vaalitaan yksilöllisesti toteutettavissa olevia hartaudenharjoituksen muotoja. Niitä kukin voi ottaa myös osaksi omia luontoretkiään. Yhteisiä hartauksia voidaan järjestää entistä enemmän ulkona, kauniilla luonnonpaikoilla, osana erilaisia yhteisiä retkiä ja pyhiinvaelluksia.

Tulevaisuuden kirkossa seurakunnissa syntyy luontoharrastuksen ympärille ryhmiä, jotka järjestävät retkiä ja kehittävät yhdessä ekoteologiaa sekä siihen kuuluvia spiritualiteetin muotoja.

5.7 Radikaali ihmisen hyväksyminen

Ihmissuhteiden monimuotoistuminen ja hyväksytyksi tuleminen tulee vahvana signaalina esiin. Kirkon kannalta tämä tarkoittaa, että avioliitto-teologian, seksuaalietiikan ja perhekäsityksen kaltaiset kysymykset vaativat edelleen työskentelyä ja uudelleenarviointia. Ihmissuhteet ja perhe ovat keskeinen elämäalue, joka koskettaa kaikkia ihmisiä — myös kirkkoa ja sen opetusta.

Tulevaisuuden kirkossa kaikki ihmiset kohdataan hienotunteisesti huomioiden erilaisten perhesuhteiden kirjo ja ihmisten tarve hyväksynnälle, vaikkei teologista yksimielisyyttä avioliittoteologiasta saavutettaisikaan. Seurakunnista tehdään turvallisia tiloja, joita esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien ei tarvitse karttaa siinä pelossa, että kohtaa epäasiallista käytöstä.

Tulevaisuuden kirkossa ollaan entistä kiinnostuneempia jäsenten liittymisen ja eroamisen syistä, jos henkilö haluaa kertoa niistä. Sekä kirkkoon liittymisen että eroamisen yhteydessä seurakunta tarjoaa keskustelua, joka tukee yhteisöön liittymistä tai antaa irtautujille tilaisuuden tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

Mahdollisimman avoin ja lämmin keskusteluyhteys ja jokaisen ihmisen radikaali hyväksyminen viestittävät jo itsessään Jumalan armon ja rakkauten varaan rakentuneen kirkon ydinsanomaa. Tämä tekee kirkon lähestymisen helpommaksi heti tai myöhemmin elämässä.

5.8 Verkkosivu siunausten jakamiseen

Siunauksen signaalit-verkkosivu sisältää tulevaisuusselontekoa varten koottun kokoelman kirkon kannalta mielenkiintoisia poimintoja työpajoissa ja kyselyissä esille nostetuista asioista. Aineisto on koottu kevään ja kesän aikana pidetyistä signaalihuoneista, popup-signaalien keruun vastauksista sekä signaaleja koskevasta verkkokyselystä.

Verkkosivu sisältää Siunauksen signaalit -selonteon sekä työkaluja signaalihuoneiden järjestämiseksi hiippakunnissa ja seurakunnissa. Popup-signaalien keräämiseksi on myös tuotettu erikseen aineisto ja ohjeet toteutukselle.

Kirkon eri yksiköt tai yksittäinen työntekijä voi järjestää signaalihuoneen verkkosivuilta löytyvien ohjeiden avulla. Signaalihuoneiden toimintamallia voi hyödyntää organisaatiossa kaikilla sen tasoilla ja erilaisissa ryhmissä - seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden, toimialajohdon, neuvottelukuntien tai yhteistyöverkostojen kanssa. Verkkosivulla on Siunauksen signaalihuoneiden järjestämisen opas sekä fasilitaattorille tuotettu käsikirjoitus signaalihuoneen ohjaamiseksi. Aineistossa on kuvattu, miten kutsua ihmiset koolle kirkon vieraanvaraisuutta osoittavalla tavalla, saattaa heidät luottamukselliseen vuoropuheluun ja dialogiin keskenään ja miten muotoilla suoria ja suuria kysymyksiä sekä asettua itse osalliseksi ja kuuntelun taajuudelle. Signaalihuoneiden pitopaikoiksi suositellaan kirkon ainutlaatuisia, kauniita tiloja, joiden kautta osallistuville välittyy jo yksi tärkeä viesti: Kirkot ovat olemassa ihmisiä varten.

Signaalihuoneisiin kutsutaan kaikenlaisia ihmisiä keskustelemaan siitä, mikä heille on arjessaan ja elämässään merkityksellistä ja mitä he tarvitsevat kokeakseen elävänsä mielekästä elämää. Sitä kautta heitä kutsutaan kertomaan tarinaa kirkon ja seurakunnan toisenlaisista tulevaisuuksista.

Selonteko kutsuu pohtimaan, voisiko tällainen ihmislähtöinen tulevaisuuspohtinta olla kiinteä osa tulevaisuuden seurakuntatyötä. Tekisikö se kirkostamme ajan merkin, viestin yhteisössämme viriävästä mielenkiinnosta elämän pieniin ja suuriin ikuisuuskielisiin?

5.9 Tulevaisuustarinoiden mahdollisia alkuja

Väsyneenä loputtomaan juoksuun, tehokkuuteen ja ylitöihin, näkee että toisinkin voi tehdä. Että hitaamman työn ja elämän puolesta ei vain puhuta vaan myös eletään. Että kirkossa työyhteisöt pysähtyvät kaksi kertaa viikossa yhdessä tunniksi kuuntelemaan ja kuulemaan Jumalaa, toinen toisiaan. Entä jos hän näkisi, että näinkin voi elää ja tehdä töitä. Tätäkin voi pyytää.

Väsyneenä itsensä puolustelemiseen, selittelyyn, kysymyksiin ja oletuksiin tietää astuessaan kirkkoon, että astuu turvalliseen tilaan. Selkeät periaatteet: kunnioita, älä pilkkaa, älä tee oletuksia, anna tilaa, kuuntele ja opi, pyydä anteeksi. Näiden mukaan toimitaan, tämä on turvallisempi tila. Täällä tietää, että muutkin varjelevat tilaa, puuttuvat ja puolustavat. Täällä saa olla rauhasa kokonainen, keskeneräinen, erilainen, omanlainen.

Pohtiessaan elämän solmuja ja ihmeitä, kaivattessaan oikeaa puhetta, yhteisiä kysymyksiä ja hapuilevia vastauksia, tietäisi että keskiviikkoiltana voi kävellä kirkolle. Astua ovesta sisään, istua muiden joukkoon, lukea seuraavan pyhän evankeliumia. Ihmetellä, mitä se tarkoittaa tänään ja tässä, hänelle ja heille kaikille, sillä hän muistaa kuulleensa jonkun sanoneen, että Jumala puhuu meille meidän todellisuudessa, ei missään muualla, vaan juuri siinä. Ja keskustelun jälkeen mielessä käy, että ehkä sunnuntaina hän menee kuuntelemaan mitä kaikesta yhteisestä pohdinnasta saarnaan päätyi.

Ilmoittaessaan lapsensa seurakunnan kerhoon, huomaa oman erilaisen perheensä kuuluvan joukkoon. Ilmoittautumislomaketta täyttäessään tietää olevansa tasavertainen, laittavansa rastin siihen ruutuun, johon hänenkin elämäntilanteensa, perheensä ja lapsensa mahtuu. Että ruutuja on tarpeeksi monta, niin monta että mukaan mahtuu. Kirkossa ei joudu rastittamaan itseään ulkopuolelle.

Epäuskoisena kaikkea ylikuonnollista kohtaan saa silti kokea yhteyttä johonkin ihmistä suurempaan. Jos kaikki olisi tässä, tuntuisi kaikki tyhjältä ja tarkoituksettomalta. Saa turvaa ja lohdutuksen sanoja, ja vaikkei mihinkään jaksa uskoakaan, silti tuntuu hyvältä.

6 Tehdään kirkosta siunausten signaalikeskus

Tulevaisuusselontekoa valmistellut työryhmä kehitti ennakointitiedon menetelmän, jolla kirkko voi kerätä ajan merkkejä, signaaleja siitä, mitä on tapahtumassa tai tulee mahdollisesti tapahtumaan. Kirkon, hiippakuntien ja seurakuntien kannalta tärkeä tulevaisuustieto on parhaimmillaan jaettu vuoropuhelussa, jossa mietitään, miten ymmärtää ja tulkita nykytilannetta. Samalla luodaan jo tulevaisuutta.

Siunauksen signaalit -prosessi osoitti, että kirkon kannalta merkityksellisen tulevaisuustiedon lähde ovat ihmiset itse ja heidän arkiset kokemuksensa. Miten pystymme luomaan yhteyden ihmisiin niin, että he kokevat kristinuskon ja kristittynä elämisen mielekkääksi ja kirkkoon kuulumisen tärkeäksi? Ihmisten tarpeiden ja toiveiden kuulemiseen ja niihin vastaamiseen tarvitaan monimuotoisempia tapoja kuin mihin kirkossa on totuttu.

Kirkolla on edessä suurempia muutoksia kuin ehkä haluamme uskoa. Tulevaisuuden uhkakuviin ja negatiivisiin kehityskulkuihin keskittymällä meiltä jäävät kuitenkin helposti huomaamatta ne myönteiset signaalit, jotka antaisivat syyn uskoa valoisampaan tulevaisuuteen.

Meillä on aineksia myös toisenlaisiin tarinoihin kirkon tulevaisuuksista. Ne haastavat nykyiset, usein uhkakuviin perustuvat ja pessimistiset näyt. Signaalihuoneiden terveiset kertovat, että kirkkoa tarvitaan monien mielestä nyt enemmän kuin pitkiin aikoihin. Tämä positiivinen viesti on päättäjien hyvä kuulla.

Vitsausten profetoimisesta unelmointiin

Millaisia mahdollisia ajatuksia avautuu pilotoiduissa signaalihuoneessa tunnistetuista signaaleista vai saimmeko vain kädenlämpöisiä gallufterveisiä?

Gallupien kannaltahan kirkon tulevaisuus ei näytä valoisalta. Jäsenmäärä laskee vääjäämättömästi. Vuonna 2022 kirkon jäsenyyden jättää noin 50 000 henkilöä. Moni elättelee toivetta, että käyrät hyppäisivät nousukiitoon, jos kirkko ratkaisisi kipeän avioliittokysymyksen. Esimerkit sisarkirkoista läheltä osoittavat, ettei kyseisen ristiriidan ratkomisella estetä jäsenmäärän hiipumista.

Modernisaatio, sekularisaatio, liberaali demokratia, digitalisaatio, teknologia ja tiede vievät ihmisyhteisöjen kehitystä näillä leveysasteilla suuntaan, jossa aiempia käsityksiä uskonnoista, moraalista, seksuaalisuudesta ja vaikkapa eläinten tietoisuudesta päivitetään jatkuvasti. Se, mikä oli eilen hyväksyttävää, on tänään jotakuta kohtaan loukkaus.

Maailman onnellisimmaksi väitetyssä maassa yhä useampi ihminen ei enää koe tarvitsevansa kirkon jäsenyyttä ja kehyskertomusta elääkseen hyvää ja merkityksellistä elämää. Elämä on monen mielestä vain tässä ja nyt. Nyt on rakastettava ja uurastettava, surtava ja iloittava, sillä kohta voi olla myöhäistä. Tämä ei poista sitä, etteikö ihmisillä olisi yhä tarvetta löytää elämälle tarkoitus ja merkitys, tarvetta armollisuudelle ja anteeksiannolle.

Siunauksen signaalit -selontekoa lähdettiin toteuttamaan laittamalla tarkoituksella vaaleanpunaiset silmälasit päähän. Mitä myönteisiä mahdollisuuksia kirkolle avautuu ihmisten välittämistä viesteistä, vahvoista ja heikoista signaaleista?

Pelkällä uhkakuvien luettelon päivittämisellä ja ilmeisimpien negatiivisten kehityskulkujen maalaamisella ei olisi tuotettu uutta tietoa. Kirkon johto on synkistä skenaarioista jo kipeän tietoinen. Megatrendit, trendit ja muutosvoimat tunnetaan tulevaisuudentutkimuksesta, joka avartaa ymmärrystä ja ajattelua.

Futuristisesta irrottelusta arjen tasolle

Innokkaimmat tulevaisuudenkuvittelijat tarkastelevat maailmaa arkitodellisuuden ylittävistä perspektiivistä ja suuremmista sfääreistä, mutta kirkon tulevaisuussignaalien keräämisessä oli tehtävä rajauksia. Meidän oli paikannettava ajan ja iankaikkisuuden, fyysisen ja virtuaalisen todellisuuden väliltä kohta, josta ajan merkkejä ryhdyttiin keräämään. Signaalihuoneiden koordinaatit tarkentuivat kosmisen teologian tasolta arjen kontekstuaaliselle tasolle, makrotasolta mikrotasolle, ihmisen arjen ajalliseen ja paikalliseen kokemuksellisuuteen.

Arjen mikroskoopilla emme pystyneet laajentamaan näkökenttäämme sellaisiin ilmiöihin ja kehityssuuntiin kuin kosmologia, keinoäly tai kryptografia. Silti mikroskooppisetkin havainnot — valkoinen noituus, polyamoria, voimaa antavat kivet ja kuolleiden ilmestyminen lintujen tai perhosten muodossa — ylittivät arkisen kirkollisen kuvittelukykyämme.

Digitalisaation teologia olisi ollut yksi mahdollinen tulevaisuustarkastelun suunta. Koronapandemia vei kirkon toimintaa verkkoon. Seurakunta saattoi yllättäen houkutellessa toimintaansa virtuaalisesti mukaan ihmisiä muualtakin kuin sen fyysisestä läheisyydestä. Teknologia-avusteisesta spiritualiteetista on nähtävissä muitakin merkkejä. Mitä uskonnolle merkitsee se, että teknologian avulla kielirajat murtuvat? Baabelin ongelmasta vapautuminen voi avata aivan uusia hengellisiä yhteyksiä. Entä jos tekoälyn avulla luodaan keinoihmissuhteita tai -jumalasuhteita, jotka korvaavat nykyiset.

Suurten ja usein synkkien futurististen tulevaisuuskuvien piirtämistä olisi ehkä helpompi pitää varteenotettavana tulevaisuustietona kuin pienten, arkisten ja ihmisten kokemusmaailmasta kumpuavien huomioiden kirjaimista, johon selonteko keskittyi.

Mikäli kirkko haluaa olla tässä maailmanajassa elävä yhteisö, sen on kuitenkin oltava myös ihmisten arkisessa elämässä hyödyllinen. Signaalihuoneiden sisällöt herättivät pohtimaan, mikä kristinuskossa tekee elämästä parempaa.

Signaalihuoneet olivat eteisiä ihmisten kokemusmaailmaan. Sinne pääsi kurkistamaan kysymällä lupaa ja kuuntelemalla kiinnostuneena, mitä ihmisillä on sanottavaa. Signaalien keruussa ei päätetty etukäteen ihmisten puolesta, mitä he juuri nyt tarvitsevat.

Maallisessa arjessaan ihmiset pelkäävät yhä yksinjäämistä, kipeitä ihmis-suhteita, sairauksia, ennenaikaista kuolemaa, sotaa ja luonnon tuhoutumista. Ihmiset kaipaavat läheisyyttä ja rakkautta, turvaa, toivoa ja lohtua. Kirkko tukee tulevaisuudessakin kansaa elämän haasteiden kohtaamisessa.

Kristinusko on koko historiansa ajan pyrkinyt sopeutumaan kunkin ajan asettamiin vaatimuksiin ja vastaamaan yhä uusiin haasteisiin. Kirkolla on jälleen kerran edessä, ja jo käsillä, suuria kulttuurisia muutoksia. Siksi kirkon pitäisi olla tavattoman kiinnostunut ihmisistä, jos heidän halutaan elävän uskoaan todeksi instituution sisällä.

Selonteossamme koottujen kokemusten valossa kirkolta ei odoteta aina mitään ihmeellisiä, vaan usein hyvinkin arkipäiväisiä, elämään merkitystä tuovia asioita. Niitä voi olla vaikea tunnistaa tärkeäksi tulevaisuustiedoksi, vaikka niillä on suuri merkitys ihmisten valintojen ja tulevaisuuteen suuntautumisen kannalta.

Ihmisten avoimuus uudelle, ilo heille osoitetusta vieraanvaraisuudesta ja halu yhteistyöhön kirkon tulevaisuustyössä olivat siunauksen signaaleja. Ilman ihmisiltä välittyviä siunauksia kirkko voisi jäädä jumiin itsensä kanssa.

Alati uudistuvan ja tulevaisuutta kohti kurkottavan kirkon historia ei ole suinkaan lopussa. Signaalihuoneetkin olivat täynnä uusien virkkeiden ja potentiaalisten tulevaisuustarinoiden alkuja. Jos Jeesuksella oli joskus 12 opetuslasta, oli yksinomaan yhdessä signaalihuoneessa saman verran innokasta väkeä pohtimassa syntyjä syviä.

Näköalamme kirkon tulevaisuuteen ei ole toiveikas vain siitä pragmaattisesta syystä, että se asenne saattaa olla itseään toteuttava ennustus, jota kannattaa seurata. Suuressa kuvassa kaikki siunaukset maailmassa virtaavat Jumalalta, joka jakaa niitä erilaisten ihmisten kautta eteenpäin. Kirkko on siunausten suuri signaalikeskus, joka toimii jatkossakin siunausten ja evankeliumin edelleen välittäjänä, jos Luoja suo.

”Mua auta, Herra, mä toivon vaan, vaikkei ois toivoa ollenkaan. En päästä sua, ennen kuin mua käyt siunaamaan”, muotoili Wilhelmi Malmivaara.

7 Kirjallisuus

- Dufva, Mikko & Rowley, Christopher. 2022. Heikot signaalit 2022: tarinoita tulevaisuuksista. Sitran selvityksiä 200. <https://www.sitra.fi/julkaisut/heikot-signaalit-2022/>
- Haara, Heikki & Palmén, Ritva (toim.) 2017. Uskonto ja kamppailu tunnistamisesta. STKS:n julkaisuja 285. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Helkama, Klaus & Portman, Anneli. 2019. Protestant roots of Honesty and Other Finnish Values. Teoksessa: On the Legacy of Lutheranism in Finland: Societal Perspectives, eds. Sinnemäki, Kaius; Portman, Anneli; Tilli, Jouni & Nelson, Robert H, 81–100. Helsinki: Finnish Literature Society SKS.
- Hellqvist, Elina. 2022. Pelastus ajassamme – kysymys merkityksellisyydestä. Teoksessa: Pelastus. Synodaalikirja 2022, toim. Huttunen, Niko; Inkala, Anna-Kaisa; Kopperi, Kari; Mattila, Marko & Törmä, Terhi, 114-127. Helsinki: Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 120.
- Hellqvist, Elina & Komulainen, Jyri (toim.) 2020. Henkisyyttä ja mielenrauhaa: Aasian uskonnollisuus länsimaissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Hiltunen, Elina. 2010. Weak signals in organizational futures learning. Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis, A, 365. <http://epub.lib.aalto.fi/pdf/diss/a365.pdf>
- Huttunen, Niko; Portman, Anneli & Sinnemäki, Kaius. 2020. Kaappiluterilainen kansa: puheenvuoroja suomalaisesta yhteiskunnasta. Helsinki: Käsité-Kirjat.
- Inkala, Anna-Kaisa & Komulainen, Jyri (toim.) 2016. Armon horisontit: Huomisen luterilaisuus. Helsinki: Kirjapaja.
- Jokinen, Kimmo. 2017. Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa Perhe ja avioliitto muutoksessa (toim. Maarit Hytönen). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. 2020. Sivistys vaurautena – radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestäväää yhteiskuntaa. Helsinki: Basam Books.

- Kainulainen, Pauliina (toim.) 2007. Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Ketola, Kimmo. 2020. "Uskonto ja kulttuurin murros". Teoksessa Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkko 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. 2010. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. 2014. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu 16: Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö. 2016. Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö. Suomen ev. lut. kirkon julkaisu 47, Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kokkonen, Jarmo (toim.) 2018. Kirkon kasvatus 2030: Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu 74: Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Komulainen, Jyri. 2022. "Jumala kaikessa, kaikki Jumalassa": uuden ekologisen spiritualiteetin jäljillä. Teoksessa: Spiritualiteetti 2020-luvun Suomessa, toim. Salminen, Veli-Matti & Huttunen, Niko, 291–322. Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisu 137. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus.
- Millenniaalit: segmentointimalli. 2021. Taloustutkimus Oy. <https://evl.fi/plus/hankkeet/milleniaalien-kirkko/tutkimus-ja-tiedontuontanto>
- Nuorten aikuisten elämä ja hengellisyys. 2021. Nuorten aikuisten elämä ja hengellisyys – Tutkimus milleniaaleista ja z-sukupolvesta. Noren Oy. <https://evl.fi/plus/hankkeet/milleniaalien-kirkko/tutkimus-ja-tiedontuontanto>
- Ovet auki. 2020. Ovet auki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu 89, Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Pihkala, Panu. 2019. Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Helsinki: Kirjapaja.
- Rubin, Anita. 2022. Tulevaisuudentutkimus tiedonalana. Turun yliopisto: Tulevaisuuden tutkimuskeskus. <https://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/>

- Salminen, Veli-Matti. 2022. "Suomalaisten luontosuhde, ilmastonmuutos ja spiritualiteetti." Teoksessa: Spiritualiteetti 2020-luvun Suomessa, toim. Salminen, Veli-Matti & Huttunen, Niko, 113–136. Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 137. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus.
- Salomäki, Hanna; Hytönen, Maarit; Ketola, Kimmo; Salminen, Veli-Matti & Sohlberg, Jussi. 2020. Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Siunauksen signaalit -verkkosivu. 2022. <https://evl.fi/siunauksen-signaalit>
- Yhteiskuntapolitiikka 2022 verkkolehti (linkki luettu 11.9.2022) YP 2/2022
- Miksi suomalaiset eroavat evankelis-luterilaisesta kirkosta? (julkari.fi)
- "Ympäristötyö on osa kirkollista itseymmärrystämme". 2020. Ekumeenisen patriarkka Bartolomeoksen paimenkirje uuden kirkkovuoden alkaessa 1.9.2020. Suomen ortodoksinen kirkko. <https://ort.fi/uutishuone/2020-08-31/ymparistotyö-osa-kirkollista-itseymmarrystamme>

Lähteenä: Signaalihuoneiden aineisto

8 Selonteon työryhmä

- **Liisa Björklund**, kansliapäällikön toimisto, projektijohto
- **Kristiina Huotari**, diakoni, ryhmätaideterapeutti, signaalihuoneiden konseptin kehitys ja fasilitointi, aineiston analyysi
- **Kimmo Ketola**, kirkon tutkimus ja koulutus, signaalihuoneiden aineiston analysointi, asiantuntijakonsultaatio
- **Lari Lohikoski**, kirkon viestintä, teoreettinen viitekehys ja analyysimalli, aineiston analyysi
- **Petri Merenlahti**, arkkipiispan kanslia, selonteon tuotantoprosessin ideointi ja sisällön konsultointi
- **Stiven Naatus**, toiminnallinen osasto, signaalihuoneiden fasilitointi ja aineiston analyysi
- **Jari Pulkkinen**, toiminnallinen osasto, signaalihuoneiden fasilitointi ja aineiston analyysi
- **Veli-Matti Salminen**, kirkon tutkimus ja koulutus, signaalihuoneiden aineiston koonnin ja tietojen keruun malli, aineiston analyysi

Lämmin kiitos selonteon ja signaalihuoneiden toteutukseen osallistuneille:

- Titi Gävert
- Hanna Kurkinen
- Heikki Hesso
- Heli Lukka
- Sirkku Nivala
- Hannele Siltala
- Hanne von Weissenberg
- Anssi-Matti Nurmi
- Tuula Kurkinen
- Saila Luukkonen
- Johanna Hirsto
- Pentti Airaksinen
- Meri Kallio
- Essi Kortelainen
- Anni Salmesvuori
- Elina Fuchs
- Pia Korri
- Ilona Rantala
- Sampo Untamala
- Ville Kämäräinen
- Jukka Helin
- Henrik Ketola
- Raija Ojell
- Sari-Annika Pettinen

sekä kaikille signaalihuoneisiin osallistuneille!

9 Liite

Taulukko 1. Pilotoidut signaalihuoneet, ajankohdat, paikat ja osallistujamäärät

Signaalihuone	Ajankohta	Paikka	Osallistujat, lukumäärä
Testityöpaja I	6.4.2022	Kirkon talo, Helsinki	12 hlöä, Kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijoita
Testityöpaja II	19.4.2022	Kirkon talo, Helsinki	7 hlöä, Kirkkohallituksen ja hiippakuntien asiantuntijoita
Järvenpää	28.4.2022	Etätyöpaja	14 hlöä, Kasvatuksen ja perheasioiden neuvottelukunta
Salo	23.5.2022	Salon seurakuntakeskus	7+2, diakoniatyön kautta kutsuttu
Marhaban	30.5.2022	Tampere	6+1, maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn toimijoita
Kaupungistuminen ja kirkko	1.6.2022	Helsinki	5+1, työryhmätyönä
Uskontohuone	7.6.2022	Turku, tuomiokapituli	6+1, alueellinen uskonto-dialogiverkosto
Oulu-Kemi	7.6.2022	Etätyöpaja	11, diakoniatyön kutsumia
Millenniaalit Espoo	7.6.2022	Espoo, Iso Omena	5+2, seurakunnan entiset aktiivit ja ei-aktiivit
Pastori Maikin instaseuraajat	14.6.2022	Helsinki	10, pastori Maikin insta-tiliä seuraavat
Kajaani	16.6.2022	Etätyöpaja	5+2, seurakunnan rekrytoimia, vapaaehtoisia
Millenniaalit Tampere	16.6.2022	Tampere, Linnainmaan srk-keskus	6+2, aktiivijäseniä ja muita verkostoista kutsuttuina
Mikkeli	16.6.2022	Mikkeli	7+2, Facebookin kautta kutsuttuja
Rippikoululaiset	17.6.2022	Lapua, Seurakuntaopisto	17+2, rippikouluryhmä
Jyväskylä	20.6.2022	Jyväskylä	8+1, diakoniatyön kautta kutsuttuja
Raisio	22.6.2022	Raisio	9+1, Seurakunnan kutsumia ei-aktiiveja, vapaaehtoisia

evl.fi/siunauksen-signaalit

ISBN 978-951-789-748-8
(PDF, saavutettava)

**SUOMEN EVANKELIS-[†]
LUTERILAINEN KIRKKO**